

Porabje

TEDNIK SLOVENCEV NA MADŽARSKEM Monošter, 22. decembra 2022 - Leto XXXII, št. 51-52

**BLAJŽENE BOŽIČNE SVETKE
VAM ŽELEJMO!**

MEHKA ZVEZDNATA NOČ NAS POZDRAVLJA

CSILL

Pred petnajstimi leti nas je na praznik Jezusovega rojstva papež Benedikt XVI. takole učil: »Božič je – zgodovinski dogodek in skrivnost ljubezni, ki nagovarja ljudi že več kot dva tisoč let. V tišini noči v Betlehemu se je rodil Jezus, ki so ga sprejele skrbne roke. Danes, ob našem božiču, ko še naprej odmeva vesela novica o rojstvu Odrešenika, le kdo je pred njim pripravljen odpreti vrata svojega srca? Ljudje našega časa! Kristus prihaja tudi k nam, da prinese luč, da nam podari svoj mir. Kdo čaka na zarjo novega dne, medtem ko čuva droben plamen vere? Kdo ima čas poslušati njegov glas in pustiti, da ga spremeni privlačnost njegove ljubezni?«

Pripravljamo se na ta lepi in veličastni praznik. Marsikdo v današnjem svetu morda ne vidi njegovega pravega bistva. Nemalo je ljudi, ki kot bistvene značilnosti praznika vidijo le v samemu sebi namenjenemu blišču, okusni hrani in velikih srečanjih s sorodniki in prijatelji. Obstajajo taki, ki želijo brez Jezusa praznovati njegov rojstni dan in s praznino v sebi ter prisiljenim nasmehom vzdiknejo: Happy Holiday! Nekateri se bodo zaradi jaslic, postavljenih v javnih prostorih, javnih uradih in šolah, jezili in razmišljali o vstopu Deteta v svet, ki je Pot, Resnica in Življenje (Jn 14,6), saj ne tolerirajo praznovanja tega zgodovinskega dogodka. Če bi lahko, bi morda celo spremenili letnico, ki se nanaša na čas, ki je minil od njegovega rojstva, ali pa bi spremenili vrstni red dnevov v tednu, ko prvi dan tedna, nedelja, vabi k praznovanju njegovega

vstajenja. Mi bi radi drugače praznovali ta dan, posebej pa božično noč. Pesem, ki jo prepevajo mladi na Madžarskem, se

mojih najmanjših bratov, ste meni storili.« Tako skrivno sporočilo ljubezni doživlja tisti mladenič, ki na svojo iz-

Zornica v monoštrski cerkvi (Foto: Mark Lang)

glasi: »V mehki zvezdnati noči nam tišina skrivnost šepeta, na ustnicah zbora angelov zveni aleluja.« (*Csillagpuha éjben titkot súg a csend, angvalkórus ajkán alleluja zeng.*)

To kaže na pravo lepoto, dostojanstvo in sporočilnost praznika. Velike stvari se v našem življenju rodijo v skrivnosti tišine. Tako skrivnost in lepota božiča za tistega, ki bo na ta praznik prvič objel svojega otroka, rojenega v minulih mesecih. Tako skrivno sporočilo ljubezni doživlja otrok, ki mu starši ob praznovanju Jezusovega rojstnega dne podarijo darilo: »Kar koli ste storili enemu izmed teh

branko gleda z ljubečim pogledom, pogosto ob iskanju besed, ali pa tisti, ki ta dan prvič praznuje s svojim mladim možem ali ženo v nedavno sklenjenem zakonu. Kdor ob tem prazniku poskrbi za bolnega družinskega člana ali pomaga beraču na ulici, bo ob pogledu na Dete doživel skrivno sporočilo ljubezni...

Tako skrivno sporočilo ljubezni doživljajo tisti, ki praznujejo skupaj s starejšimi člani svoje družine in držijo za roke od obilice dela utrujene in nagubane starejše. Tako skrivno sporočilo ljubezni doživljajo tisti, ki so letos izgubili svoje najdražje in upajo, da jih bodo srečali

tudi med na videz težkimi prazniki. V takih situacijah je možno resnično odkriti betlehemske Dete. Z dragimi bralci bi delil tudi dve osebni izkušnji. Kot otroka me je vedno presenetila pesem, ki je privrela z otroških ust: »Če na podstrešju ni klobase, je božič brez vrednosti.« Še dobro, da sicer ta okusna jed ni najpomembnejša značilnost praznika. Kako neumen se mi zdi ta stavek ... Tudi svojim otrokom in družinskim članom pomagajmo razumeti bolj natančno, zaradi koga praznujemo ta dan, to noč.

Druga osebna posebnost praznika je, da že skoraj tri desetletja ne praznujem božiča s starši ali sorodniki. Kot semenišniki smo božični večer preživljali skupaj s škofom in drugimi mladimi, ki so se pripravljali na duhovništvo v škofovski palači v Sombotelu; kasneje kot duhovnik v Zalaegerszegu, na Jánosházi, zdaj pa tukaj v Monoštru v župnijskem občestvu doživljam veselje božičnega večera. Z veliko vernikov, v majhni vaški cerkvi ali v veličastni »baziliki« v Monoštru se lahko začudim nad veseljem praznika. Vedno me globoko gane eden od stavkov polnočne maše: »To noč je Bog prišel na Zemljo«. Upam, da bom tako skrivno sporočilo ljubezni doživel skupaj s tukaj živječimi Slovenci, Nemci in tudi z madžarsko govorečimi verniki. In morda je največ, kar lahko zaželim tudi vam: Blagoslovljen, zvezdnat, skrivnost in božič, veselo srečanje z Božjim sinom!

Imre Bodorkós
časni dekan,
župnik v Monoštru

XVI. Benedek papež tizenöt évvel ezelőtt, Jézus születésének ünnepén így tanított: „Ez a Karácsony: történelmi esemény és a szeretet misztériuma, amely több, mint kétezer éve megszólítja az embereket, A betlehemi éjszaka csendjében megszületett Jézus, és gondoskodó kezek fogadták. Ma, a mi Karácsonyunkkor, amikor tovább visszhangzik az ő megváltó születésének örömhíre, vajon ki az, aki kész, hogy megnyissa előtte szívének ajtaját? Korunk emberei! Krisztus hozzánk is jön, hogy elhozza a világosságot, hogy megajándékozzon az ő békéjével. Ki várja az új nap hajnalát, miközben őrzi a hit aprócska lángját? Kinek van ideje hallgatni az ő szavát és hagyni, hogy szeretetének vonzása átalakítsa?”

Szép és felemelő ünnepre készülünk. Sokan talán nem látják meg az igazi lényegét a mai világban. Nem kevesen vannak, akik csak az öncélú csillagást, a finom ételeket, nagy rokoni és baráti összejöveteleket látják meg az ünnep lényeges vonásaként. Vannak, akik Jézus nélkül akarják megünnepelni az ő születésnapját, és kiüresedve fásultan, magukra erőltetett mosolygással hangoztatják: Happy Holiday! Vannak, akik ingerültek lesznek a köztereken, állami hivatalokban, iskolákban felállított betlehemtől, intoleránsnak tartják a Gyermekeknek, aki Útnak, Igazságnak és Életnek (Jn 14,6) világba való lépését, és e történelmi esemény megünnepelését. Ha tehetnének, talán meg is változtatnák az évszámot, mely az Ő születése óta eltelt időre utal, vagy talán megváltoztatnák a hét rendjét, amikor a hét első napja, a vasárnap az Ő feltámadásának megünnepelésére hív.

LAGPUHA ÉJ KÖSZÖNT RÁNK

Mi másként szeretnénk e napot, s különösen karácsony éjszakáját megünnepelni. Egy, a magyar fiatalok ajkán felcsendülő ének így szól: „csillagpuha éjben titkot súg a csend, angyalkórus ajkán alleluja zeng”. Ez mutat rá az ünnep igazi szépségére,

családtagot ápol, vagy az utcán kéregető koldust is megsegíti a Gyermekre tekintve... Ilyen titkos szeretet-üzenetet tapasztal meg, aki családja idős tagjaival együtt ünnepel, s megfogja az idősek megfáradt, sokat munkában ráncossá vált kezét. Ilyen titkos szeretet-

az ünnepnek, hogy már közel három évtizede nem szüleimmel, családtagjaimmal ünneplem a karácsonyt. Szeminaristaként a püspökkel, a többi papságra készülő fiatallal a Szombathelyi Püspöki Palotában töltöttük együtt a szentes-tét; papként Zalaegersze-

Slava Bogu na višavah

méltóságára és üzenetére. Életünkben a nagy dolgok a csend titokzatosságában születnek meg. Ilyen titkos, szép lesz annak a karácsonya, aki először öleli az elmúlt hónapokban született gyermekét magához ezen az ünnepen. Ilyen titkos szeretet-üzenetet tapasztal meg az a kisgyermek, akit szülei Jézus születénapiját ünnepelve megajándékoznak: „amit a legkisebbek közül eggyel tettetek, velem tettétek.” Ilyen titkos szeretet-üzenetet tapasztal meg a fiatal, aki szerelmes pillantással, sokszor szavakat keresve tekint választottjára, vagy aki először ünnepli a közelmúltban megkötött házassága révén ifjú férjével, vagy feleségével e napot. Ilyen titkos szeretet-üzenetet tapasztal meg, aki ezen az ünnepen is beteg

üzenetet tapasztal meg az, aki az idei évben veszítette el szerettét, és nehéznek tűnő ünnepnapokban is reménykedik a találkozásban. Ilyen helyzetekben igazán felfedezhető a betlehemi Gyermek. Személyes élményeim közül is megosztok kettőt a kedves olvasóval. Gyermekként mindig csodálkoztam azon a gyerekek ajkáról felszálló éneknek: „ha nincs kolbász a padláson, semmit sem ér a Karácsony.” Milyen jó, hogy nem ez az egyébként finom étel az ünnep legfontosabb vonása. Milyen butaság szerintem ez mondat... Gyermekünket, családtagjainkat is vezessük el annak meglátására, hogy mit, pontosabban szólva Kit ünneplünk e napon, éjszakán. A másik személyes vonása

gen, Jánosházán, és most itt Szentgotthárdon plébániai közösségben éltem át Szenteste, Karácsony örömet. Sok hívővel, kis falusi templomban, vagy a fenséges szentgotthárdi „bazilikában” csodálkozhattam/ csodálkozhatok rá az ünnep örömére. Mindig mélyen megrendít az éjféle szentmise egyik mondata: „ezen az éjszakán földre szállt az Isten.” Ilyen titkos szeretet-üzenetet tapasztalok meg reményeim szerint az itt élő szlovén, német és magyarajkú hívekkel is. S talán ez a legtöbb, amit kívánhatok Önöknek is: Áldott, csillagpuha, titokzatos karácsonyt, örömteli találkozást Isten Fiával!

*Bodorkós Imre
érd. esperes,
szentgotthárdi plébános*

DOBROTA

Na božični večer sta se Maša in Luka odpravila na sprehod po mestu. Pričakala ju je prava zimska idila – okrašene ulice v soju božičnih lučk, božični sejem z vabljivimi stojnicami in prikupnimi prodajalci. Po zraku je dišalo po kuhanem vinu in prazničnih jedeh.

Ko sta korakala po ulicah in uživala v čarobnem razpoloženju, sta bila priča številnim ganljivim prizorom. Na enem od vogalov sta zagledala, kako se je skrivnostna oseba nagnila nad spečega brezdomca, ga pokrila s toplo odejo ter ob njem pustila vrečko, polno hrane in drugih dobrot. Podobno vrečko sta opazila ob vsakem klošarju, mimo katerih sta šla.

Nekaj minut po tem prizoru sta spet opazila skrivnostno osebo, ko je ravnokar pomagala neki starki pobrati stvari s pločnika, ker ji je torba padla iz rok.

Nekaj ulic stran od prejšnjega prizora je po ulici blodil pes, ki očitno ni imel ne doma ne gospodarja. Spet se je pojavila skrivnostna neznana oseba, pobožala je psa in mu rekla: »Pridi z mano, greva domov.«

Mladi par je postal radoveden – le kdo je ta oseba, ki je tako dobrosrčna? Odločila sta se, da jo bosta vprašala, zato sta začela slediti njenim korakom. Ko sta jo dohitela, sta jo vprašala: »Kdo si pa ti in kaj te žene k temu, da pomagaš vsem pomoči potrebnim bitjem?«

»Jaz sem Dobrota,« je odgovorila.

»Dobrota?« sta zbegano ponovila. »Škoda, da se ne srečujemo pogosteje! Kdaj pa te lahko spet vidimo?«

»Najbrž čez eno leto, naslednji božič ...« je skrivnostna oseba nežno odgovorila in nenadoma izginila.

Maša in Luka sta si globoko pogledala v oči, saj se je obemaotalo po glavi isto vprašanje: »Mar res je treba čakati eno leto, da se Dobrota vrne med nas?!«

Dragica Gašpar

KAK SO SVETILI INDA SVEJTA NA VOGRSKOM

Den narodjenja Jezosa Kristosa svetimo 25. decembra, od toga datuma oprvim pišejo v 4. stoletji. Pápa *Julij I.* je zapovôdo, ka morejo svetek držati v Romi, kisnej pa so ga prejkvzeli v drugi provincij ranč tak. Na začetki 5. stoletja so božič pripoznali posvejtni voditeli rimskoga rosaga tó, sledik so casarge več nej dopústili, ka bi tisti den cirkuške špile držali.

Tistoga reda se je končalo svajúvanje kauli datuma: v starom kalendari je biu 25. december rojstni den Sunca, poganskoga bogá, šteroga so v cejlom imperiji (birodalom) čestili. Krščeniki so tau tak obrnavili, ka je prej božič rojstni den Jezosa, vókiyečnoga Sunca, Bože svekline.

V katoličanski liturgiji je zapovôdano: kak pred vüzmom držimo post, tak moremo pred božičom tó držati sveti post. Ljudske šega, štere so povezane z božičnimi dnevi, majo svoje korenjé v poganski navada kauli zimskoga sunčnoga obrata (napforduló) ali v magični čalarijaj na začetki navoga leta.

V preminauči lejtaj smo v naši novinaj že večkrat pisali o božični šegaj na Slovenskom, zatok zdaj poglednimo malo, kakše navade so meli Madžari na največši držinski svetek. Porabski Slovenci ranč tak v vogrskom rosagi živémo, zavolo toga te vidli, ka so ništerne naše šega skor gnake kak madžarske.

Sveti post je biu začetek svetešnjoga cajta, na den pred božičom so na njivaj več nika nej delali. Ženske so čistile, pekle in kújale, moški so pa vkúpzamei dvoriške, vóspucali štaló, nalekli drva vertinji in polagali maro. V sóverni krajinaj Vogrske so pastérge vkúpzvezali šibe (»drauvno deco«) in ž njimi ojdli od iže do iže. Poklonili so se domanjim, vertinja pa je vópotegnili edno šibo, s šterov je malo zmlatila pastére, te jim pa dala dare. Ta šega je skor takša kak naše friškanje za nauvo leto, vej so pa z mlatenjom Madžari tó že lejli, ka bi bili pastérge bole

friški, mara pa se bole plaudila. 24. decembra je živejla navada, ka so tazošpilali, kak sta Adam in Eva v grej spadnili. Igra se je začnili v Paradiži, končala z goristanenjom, in tak nutpokazala cejlo pripovejst odrešenja. Takše igre so zvekšoga zašpilali rudarge (bányászok) na sóvernom Vogrskom, tau pa v nem-

jov so prej leko vidli, što mrgé, s pečenimi tikvimi in médom pa so tazagnali betege gutanje. Na sveti post je bila v več krajinaj šega, ka je škonik s šaularami vsakšoj držini poslo edno hoštijo, domanji pa so ma nazaj poslali melo, gra, dajca, klobase ali hurke. Na dosta mejstaj so hoštijo namočili v med, ž

ski narodi, so Madžari tó dali valati, ka med paunaučnicov mara začne gučati in povej, ka brodi od svoje gazde. Tista dekla pa, štera je med zvonenjom pokukivala v stüdenec, je zaglednili svojoga mladoženca.

Naši vogrski sausadge so ranč tak poznali »lúkov kalendar« kak mi, porabski Slovenci:

»Prosimó Blajženo Devico, / aj moli za nas svetoga Sina, / aj nas obrani bojne, / aj nam neprijatelj ne škaudi.
/ Lejpo znamenje, / lejpa betlehemska zvezda, / lejpi den baude, / lejpi den baude!« - so meli šegau spejvati vogrski betlehemeške

škoj, madžarskoj in slovaškoj rejči.

Katoličanske držine so se inda svejta cejli den pred božičom postile, svetešnja večerdja se je začnili eške samo po večernom zvonenj. Sledik je Cerkev dopistila, ka so se vórnice bar gnauk na den fajn nageli, od tistoga mau so začnili držati božične obóde. Svetešnji sto so lepau prestréli, na njega je niške nej smo gordjati lakét, vej bi pa tak prej mózeu daubo. Ženske so med božičnim obódom ali večerdjov nej smeje gorstaniti, ovak bi drugo leto kvoke nej kvočile.

Geli so takšo gesti, štero je magično mauč mejlo, na priliko gra pa lečo za bogastvo. Z makovoga testá so šatrirali lübezen, mak pa so dali mari tó, ka bi bole zdrava pa plaudna bila. Živina je dobila kolač in krü ranč tak. S pomočjav djabk in ore-

njav so začnili božično večerdjo. Živejla je šega, ka so na stoli vkúppobrali »božične drtinje«, štere so v navom leti zakürili in ž njimi pokadili lidi pa živino, ka bi zdravi ostali. Indrik so drtinje strausili pod sadne drejve, ka bi bole rodile.

Den pred božičom so sploy nastrgavali, kak se držinski člani ponašajo, vej so pa brodili, ka de se prišešnje leto vsikši tak ponašo kak na svetoga posta den. Na božič je mogla cejla držina doma biti, ranč tak pa cejlo njino imanje, zatok so na sveti post vse povrnavili, ka so prva od indrik na pausado vzeli.

Vogrsko lüstvo je dosta vse kaj vórvale o paunaučnici. Kak mi v Porabji, so uni tó poznali »Licijin stolec«: če ga je stoj s trinajset fajt lesa, v trinajset dnevaj naredo in na njega pri paunaučnici gorpoklekno, je leko vüdo, što je čalarica v vesi. Kak drugi evrop-

vrazmo so pobrali edno glavau lüka, in v dvanajset listov djali manjkino soli. Če je list moker grato, je tisti mejsec - šteroga je simbolizéro - deževen biu. Če je Vogrinka na kakši gesenski svetek vejko edne sadne drejve v vodau djala in se je tista do božiča razcvela, se je dekla drugo leto oženila.

Na božič so dekle in ženske nej smeje k drugomi rami titi, vej bi pa prinesle nesrečo. Sekelji na Erdeljskom so brodili, ka če v ižo oprvim pojbiček stauipi, de krava biká, če dekla, te pa telico skotila. V sóverni krajinaj so za božič maro tó malo ovak napajali: vert je naprej vzeu hoštijo, štera je ostala od božične večerdje, na njau djau liste zelene petrože in falat redeče djabke, vse vkúper djau v kopanjo in tak napojiu živino. V ništerni vesnicaj so eške eden srebrni penez tó cujdjali, ka bi mara

vrnav telko vrejda kak srebro. Ranč tak kak pri nas v Porabji, so v drugi krajinaj vogrskoga rosaga tó ojdli betlehemeške. Tau je bila najbolje prilüblena paverska dramatična igra, v šteroj so se pogučavali in spejvali betlehemeški pastérge v vózobrnjeni bekečaj. Nosili so betleheme z lesá, štere so doma narédili sami. Med vogrskimi betlehemešami je dostakrat biu eden glüpi, stari pastér, šteri je vse naaupek čüu, drugi so se ma pa zavolo toga smedjali. Pastérge so nej razmili, ka jim je angeu latinski gučo, de so pa bili dobroga srca in radi dare davali - in prosili tó.

Stara madžarska božična šega je bilau takzvano »kantanje« (kántálás) ranč tak: podje so ojdli po vesi od iže do iže in spejvali pesmi, povezane s svetkom. Cuj so pa eške gučali verše tó, šteri so zvün krščenjski misli leko meli v sebi poganske, mistične šatringe ranč tak. Podnék so s spejvanjom začnili mlajši, po večerdji je kaulivrat ojdla mladina, v devetoj vöri so se pa napautili oženjeni moški. Večer so pastérge v cejlom rosagi paukali z biči, zvonili s kravdjimi zvonci in trpejtali po pošti-ji, ništerni verti pa so jim dare davali.

Kak pri vsej narodaj srejdne Evrope, so bile zvekšogavse madžarske božične navade tó povezane s tejm, ka bi prišešnje leto bogato in srečno bilau. Krispange so inda svejta ranč tak v vsakšoj iži, okinčano stali, v dar pa so si davali takše, ka je nej mejlo veuko materialno vrejdnost. Nika je daubo vsakši, šteri je na svetek pokloncko na dveri: eden ori, djabko ali figico ...

Stare šega aj nas zatok spomnijo na tau, ka če rejsan so naši starci sploy srmačko živeli, je Bože Dejte v njine iže na vsakši božič prikradnilo sveklino lübezni, pri šteroj so se v tistoj mrzloj zimskoj nauči donk leko malo segreli.

-dm-

ilustracija:
Szilveszter Bartkó

Podelili nagrade in priznanja literarnega natečaja Porabske litere

TEK NA DOLGE PROGE

»Že na začetku smo se zavedali, da gre za tek na dolge proge in moramo stopati z majhnimi koraki ter vztrajno. Veseli pa smo, da so bile že prvič pokrite vse

šol je žirijo najbolj navdušila Vanesa Šulič z zgodbo Karče in čaralice, napisano v pristni porabščini, v kateri gre za zaokroženo kratko pripoved, za katero je avtorica našla

je bralcem. Poleg ilustracij bogatijo zgodbo še interfe-rence med madžarščino in porabščino, ki dajejo besedi-lu pečat jezikovne živosti in pristnosti,« so zapisali člani žirije.

V kategoriji Odrasli je žirija obravnavala tri prispela dela. Prvonagrajeno delo Vse pride pa vse mine obsega štiri sonete in povzemalni sklepni sonet. »Dušan Mukič variira sonetno formo na verzno-ritmični ravni in hkrati umetelno učinkovito sledi oblikovni ideji sonetnega venca, tako da prvi verzi posamičnih sonetov tvorijo prvo kvartino zaključnega soneta. Vsebina njegove pesniške izpovedi, pisane v porabskem narečju, je skoncentrirana v misli, da je človekovo življenje minljivo, narava pa je v svojem cikličnem menjavanju večna. To misel avtor

Nagrajenci literarnega natečaja »Porabske litere«

tri kategorije,« je v Monoštru na slavnostni podelitvi nagrad in priznanj literarnega natečaja Porabske litere povedal Franci Just iz Slavističnega društva Prekmurja, Prlekije in Porabja, ki je skupaj z Zvezo Slovencev na Madžarskem (ZSM) in ob podpori slovenskega generalnega konzulata v Monoštru ter urada vlada za Slovence v zamejstvu in po svetu omenjeni natečaj pripravilo. Zbrane v Slovenskem domu sta pozdravili tudi predsednica ZSM Andrea Kovács in generalna konzulka Slovenije v Monoštru Metka Lajnšček, potem pa so si ogledali še dokumentarni film o Milanu Vincetiču z naslovom Jaz sem mravljišče drobnih smrti, ki ga je po scenariju Štefana Kardoša režiral in posnel Jože Glažar.

Na literarnem natečaju, na katerega se je odzvalo sedem avtorjev, so prve nagrade prejeli: Dušan Mukič za sonetni cikel Vse pride pa vse mine, Noemi Illeš za zgodbo Spominčice in Vanesa Šulič za kratko zgodbo Karče in čaralice. Nagrado za mentorja je žirija namenila učiteljici Dvojezične osnovne šole Jožefa Košiča Gornji Senik Beati Bajzek Šafar.

V kategoriji Učenci osnovnih

navdih v porabskem etnografskem izročilu.

Drugo nagrado so namenili Vandí Krajcar za spis z naslovom Gesen, tretjo pa Dori

Predsednica ZSM Andrea Kovács in osmošolka Vanesa Šulič, ki si je svojo kratko zgodbo zaslužila prvo nagrado med učenci

Grebenar za spis Potovanje mojega pradedka.

V kategoriji Srednješolci in študentje je žirija obravnavala pripoved Noemi Illeš Spominčice in ji soglasno prisodila prvo nagrado. »Zgodba je zaokrožena in vsebinsko bogata pripoved o srečevanju sedanosti in preteklosti v zavesti mlade pripovedovalke. Pet kratkih poglavij je hkrati tudi pet korakov do pomenljivega življenjskega sporočila, ki ga pozorna pripovedovalka razbira iz besed prednikov in posredu-

izrazi ob podobah porabskih kmečkih opravil v štirih letnih časih,« je zapisala žirija, ki je drugo mesto namenila Iluš Dončec. Napisala je kratko zgodbo Bila sta mlada pa sta nej brodila, ka se njino skupno življenje tak začne, tretjo nagrado pa je prejel Akoš Dončec za priredbe ljudskih pravljíc Desetere pripovedjst.

Nagrajena dela bomo v našem časopisu podrobneje predstavili po novem letu.

Silva Eöry

Pod Srebrnim brejgom ...

... se je slovenski filmi oprvin zgodilo, ka je največšo nagrado v Evropi daubo. Depa, lepau pomalek demo. Velki režiser Ingmar Bergman je na tau gorprišo, ka Evropa tō svojo akademijo za film mora meti. Neka takšnoga kak v Merki že dugo majo pa tam vsikšo leto najbavški filmi oskare dobijo. Evropska filmska akademija je leta 1988 s svojim delom začnila. Vsikšo leto filme vōodabere, stere za najbavške v svojoj konkurenci razglasi. Tau nagrado zvūn toga eške režiseri, igralci pa eške drugi, steri na filmi delajo, dobijo. Ta nagrada je pomalek ime »evropski oskar« dobila. Kak povejdano, spod Srebrnoga brejga se veliko veseljde leko čūti, pravi »evropski oskar« je domau prišo.

Njeni kratki film s tau največšo nagrado v Evropi se zove Babičino seksualno življenje. Ja, od stare matere seksualno življenje bi tau bole po naše prajli. Kak povejdano, v kategoriji kratki filmov so ga za najbavškoga vōzglasili. Ka tau za režiserko Urško znamenūje? Od pejnēz nemo pripovedjali, njoj pa so se dveri za delo po cejlōj Evropi na šōrko gorodprle. Tau dosta znamenūje, če vejmo, kakši kilavi pejnēzi se v Sloveniji za filme dobijo. Urški na veliko gratulejramo pa njoj želejmo, aj njena paut na filmi samo tak tadale dē. Depa, eške neka drugoga na taum mesti trbej prajti. Nazad-

nje smo v vaši pa naši novinaj Porabje od ene druge režiserke pisali, od stere filmi po svejti tō velke nagrade pobejrajo. Ema Kugler režiserka malo satrejšje generacije gé. Ka škemo povedati? Tau, ka v Sloveniji v zadnji lejtaj ženske režiserke »cūgle« v rokaj držijo. Ja, v toj branži so se karte dobro zmejšale. Dugo, dugo je trbelo, ka je kakša slovenska režiserka vcejlak svoj film naredila. Ja, moški so nej samo tak dopistili »posel prejkdati«. Zaprav, tau se ne godi samo pri filmi, na srečo so ženske vse več v »moško« delo nut prišle. S tejm se že skur enjalo na »moško« pa »žensko« delo broditi.

V tej dnejav se od velke lūbezni med moškim pa žensko pripovejda. Na veliko se od tē velke lūbezni piše, se leko čūje. Prvi je

Režiserka Urška Djukić se je leta 1986 narodila. Za svoje filme je kaulak 20 domanji pa internacionalni nagrad dobila. Slejgen je ranč tē »evropski oskar« v njene roke prišo. Urška rada povej, ka neje una nagrade dobila, film jo je daubo. Obauje istina gé, depa, brezi človeka filma nega

biu slovenski pesnik pa partizan Karel Destovnik-Kajuh, »una« se je Silva Ponikvar zvala. Kajuha so pri 22 lejtaj v bitji nemški okupatori bujli. Silva je dugo v vauzo zaprejša bila. Od njiva kratka, depa krepka lūbezen je znauva žjva gratala. 13. decembra je 100 lejt minaulo, ak se je Karel Destovnik naraudo. Kajuh je menje v partizanaj daubo. Zavolo tē kraugli stau lejt se po Sloveniji dosta od njegvi pesmi guči, že pri 16. lejtaj je kak vōzraščeni pesnik pesmi piso. Naprej so pisma tō prišla, stera sta si s Silvo pisala. Karel njoj je v vauzo piso. Velko vūpanje sta mela, ka po bojni ta v lūbezni srečno živila. Kak povedano, nejsta se toga včakala. Pri vsejm tom trbej prajti, ka se vse takše ne bi godilo, če bi eške naprej od Janše politična garnitura na vreji ostanola. Od partizanov so nikanej škeļi čūti. Zaprav, njivo bitje prauti okupatorom je za nji nika nej vrejdo bilau. Kajuh pa je od lūbezni piso, od sveta brezi bojn pa trpljenja ranč tak. Leto 2023 de v Sloveniji za Kajuhovo leto vōzglaseno.

Naš Srebrni brejg pomalek dneve odštevā. Kuman čaka, ka nauvo leto vōvdari. Njemi se nut v vūjaj ena nauta glasi. Tak una povej: »Vej po nauvom leti, nauvom leti bavške bau.« Gvūšno mora biti, eške vsigdar je bilau.

Miki Roš

STARI DOBRI TANAČI

V *Dober Pajdaš Kalendarium* so naši starci pred 120-imi letami (1903) leko prešteli: *Dobri tanači so dragši od zlata*. Prvi kalendar v našoj domanjosti rejči je v Monoštri druknivo Béla Wellisch (o njama so pisale naše novine letos 17. januara in 20. oktaubra), urednik (szerkesztő) pa je biu martjanski škonik in kantor Jožef Pusztai (Pozderec). Kalendar je biu oprvim vödani 1899-oga leta, na konci tistoga letopisa leko štemo imena lidi, šteri so ga naprejplačali. Z naši vesnic: z Gorenjoga Sinika 75, z Dolenjoga Sinika 15, z Ritkarovec 6 in s Sakalauvec eden. Leta 1903 je v kalendaru »dobre tanače« davo škonik z vesi Gederovci Nándor Hunyadi, šteri je biu eričen fčelar in sadjar tō. S te tanačov leko zvejmo, kak so na začetki 20. stoletja lidge živeli v našoj krajini. Vöodebali smo en par tanačov o čistauči pa nevarnosti. Leko pa spoznamo ništerne šatringe tō.

čer skoupaj i z čistim tejlom spat deni. Zamazano tejlō i zamazani gvant ne dá sladko počivati.

Šteromi deteti zobje začajo rasti, ne daj njemi z figovim

betegov shaja, če se prehladimo, če si žalodec pokvarimo i če čisto ne držimo tejlō, gvant i stanjē. Če si namrzno, ne idi k toploj peči. Niti z mrzlim gvantom i rokami se k ma-

to je sühi beteg ali heptiko (tüdóbaj) i dosta zgrabljivij betegov se tak dale dava i plodi, ka lüdje vu oštarijaj z svoje kupice drügim piti davajo. Naj sneha na gostüvanji lüdi tüdi ne küšuje. Trobino obslüzavati, kak nedostojno i nevarno navadilo tüdi trbej tanehati.

Če te ognja ali povodna nesreča dosegne, pašči se rešiti tisto, ka ti je najdragše i potrebnejše, to je: tvojo familio, pejneze, pisma, gvant, postelino i živino i za silo storšek. Če se ti mast vužge, vrži notri melo ali pepeo ali jo pokrij. Če se pa v rauri saje vužgejo, namoči edno ponjavo ali koco ali poplon ali gousko i nad rour je doli püsti.»

Šatrirvanje

»Če si betežen, idi k doktoru i nej k kuruzlojskoj babi, štere káčecovo mlejko, rastove gobe, žabje kouže i küšcarove belice so že dosta lüdi vmourila. Povej doktoru tvoj beteg po pravici i vrastvo pouleg reda nücaj, ovači sebi kvar

včiniš.

Compernije, vörkanje, obranje i sküšnjave nega i to čeden človek ne vörje. Če si večer preveč žalodec obteršimo, te si mrzle cape gori denmo i si vsikdar na pravi kraj ležmo. Ovači če se žalodec nemre dobro gibati i krv redno tečti, te tejlō malo cajta oddrevenej i šatirinski lüdje te tak pravijo, ka nje sküšnjava phala. Ne pozabi, ka kratka večerja dá dugo življenje!«

Škonik Nándor Hunyadi med svojimi dobrimi tanači je nej pozabo reklamo delati za vertivanje pa štenjē:

»Pouvajte kak največ trsja, sadovnega drevja, ribizl, egres, lešnjeke. Po Goričkom oreje, gostanje. Kre vodē pa patovec. Roje pa naj vsaki vert pouva!

Skrbno čti dobre knige i cajtunge, z šterij se dosta dobroga i hasnovitoga navčiš, ar tak z čednostjov boš dosta leži živo.«

Ništerni staulejtni tanači so eške gnesneden valani!

Marija Kozar

Čistauča

»Düšo i tejlō tvoje čisto drži, tak tüdi gvant, stanjē, pohižtvo i vse ka maš: ár je čistauča pau zdravdja. Velka okna daj delati i skrbno lüftaj vsaki den hižo.

Vsako nedelo si čisti plateni gvant oblejči i kak največkrat se koupaj, posebno pa vleti. V mlakaj, posebno pa gde so pijajce (pióca), se ne koupaj. Stari človek pa naj nejde v mrzlo vodou, ar ga boži žlak (agyvérzés) vdari.«

Gesti

»Zdrav človek naj vsako hrano jej, samo pokvarjeno nej. Krüj naj bode dobro omeseni, dobro genjeni i dobro pečeni. Ne jej gobe, štere ne poznaš!«

Deca

»Nous deteti čisto drži, ovači de frkalo. Štero dejte pa že po štiraj hodi, tisto vsaki ve-

korenom čelüsti ribati. Bole večkrat piščečo ali kokošečo čonto, na šteroj naj tüdi malo mesa bode.

Graj i drüga dugovanja naj deca si vu nous ali vüha ne tiskajo, eden ovomi vu vüha ne pihajo ali ne dregajo, ár je jako nevarno.

Na spice pazi, naj deca do njih ne pridejo. Preveč dosta nesreče se že zgodilo po tom, ka so stariše malo deco v hižo zaklenoli i z doumi odišli.

Pred decov se z ženov ne kregaj, ne navolivaj, ne preklinjaj, nesramno in nedostojno ne guči, ne laži! Ovači je školnikov i dühovnikov trüd zobstonjski.«

Nevarnosti in beteg

»Če ti je vrauče, ne pij naglo mrzlo pitvine, vu cug nejdi, na hladno zemlo si ne sedi, ne leži, vu mrzlo vodo nejdi, ár so smrtne nevarnosti. Največ

lomi deteti ne približavaj, ne primaj je, ne küšuj i v mrzle ali vlažne cotice (plenice) je ne deni.

Če si jako trüden, opešani, koupaj se ali si pou vöre vu mlačnoj vodi nogé močaj. Cuker i sladkouče zobe i žalodec kvarijo.

Če se gvant na tebi vužge, friško si doli leži i po srteli se valaj i tak za pomoč kriči. Ne bejži, ovači zgoriš.

Gda djagode bereš kre grmouvja, pazi, naj te kača ne vgrizne.

Niti po glavi, niti v hrbet ali v červou ne vdari nikoga, ar ali na tejlō, ali na düšo gledouč zna koudiš gratati ali mrejtī.

Blüzi k mašinom, k mliniskim potačom idti, na železnici nad okno glavou vō potisniti, tak tüdi z mačkami, z psi, konji i živinov se špajsati je nevarno.

Ausceronga (n. Auszehrung),

NIKA ZA SMEJ iz staroga kalendara

Račun

Vučitel: Povej, Miškec, če šest svejč gori i dvej odpihnem, koliko ostane?

Miškec: Štiri.

Vučitel: Ti si tele. Štiri svejče zgorijo i dvej, štere sem vgasno, ostanejo.

Somarge

Vu edni med pečinami bodoče toplicaj so se navekše velika gospoda radi kopali. I da je onim pejški nevarno bilo doli idti, na somaraj so jezdili doli. Zato so tū vsigdar z več somari čakali gospodo. Ednok je eden pojbar ravno sam stao tam s svojim somarom, gda se je eden gospod tapripelo.

No, jeli mamō dosta somarov? – pitao ga je gospod ete. Pojbár: Če se dosta gospodē pripela, te dosta somarov mamō.

V krčmi

Edno kupico stare slivojce sem si zapovedo. Zakaj je ne prinesete že?

Taki prosim... S kem duže se njim vidi čakati, tejm zdavnejša de.

Dober Pajdaš Kalendarium 1903

Če kaj delaš, te redno pa pošteno

Tibor Geček v Varaši živijo, po iži so se doma v Števanovci, gde so se naraudili, so se Ercani zvali. Depa tau že samo domanji

vejo, zato ka oni so rano kraj od dauma odišli. Gda so osnovno šaulo vžopodli, te so v gimnazijo steli titi, depa tau so oča nej pistili, velka gazdija je bila pa velke gošče, gde so stariške pomauč nūcali. Če bi še več mlajšov bilau doma, te bi se eden leko včijo, depa samo dva brata sta bila, njija je pa trbelo na gazdijo.

- *Tibor, tau ste prajli, ka v Števanovci ste se naraudili, tam ste gorrasli, depa tau ne vejim, gde je bejo vaš rojstni ram?*

»Tam kak je nogometno igrišče, tam spodkar pri pa-uti na levo pod Šalakom je moj rojstni ram, zdaj Ėnaštja živijo tam, zato ka oni so ga dolatjōpili.«

- *Vas je kelko bilau mlajšov doma?*

»Mūva sva samo dva bila, Pišti pa dja.«

- *Kak je bilau doma v Števanovca, lejpa lejta pa spomine mate iz tisti časov?*

»Dočas ka sem doma bejo, je dobro bilau, depa gda sem šaulo vžopodo, te sem dja odišo z dauma, zato ka sem nej sto doma ostati. Mati je v fabriko odišla, oča je sam bejo doma na velki gazdiji, on je tau sto, aj dja tō doma ostanem. Depa dja sem nej sto, dja sem v gimnazijo sto titi se včit, depa oča tau nej dopūsto. Kak sem vžopodo šaulo, te sem dja tak nagnauk delat ūšo v Varaš, te se je zido dom za ostarele pa te tam pri zidaraj sem delo kak culager. Te sem dja še samo petnajset lejt star bejo. Gda je tau delo dolapreteklo, te sem tak sezonsko sprtulejt pa djesen na repo odo. Leta 1956, gda je revolucija bejla, te sem dja ranč v Martonvásári delo, cejlak dočas sem tam bejo, ka sva že samo dva ostala s Svete-

com, z mojim padašom. Te sva mūva tū na biciklin vsela pa sva se domau pripelala, ranč prvoga novembra na vsejsveco-

Tibor Geček nikak nej sto doma na gazdiji ostati, dapa oče so ma nej pistili, ka bi v gimnazijo išo, zatok si je pa rano delo isko

vo sva domau prišla. Kak sva se pelala pri Rábafűzesa pri meji, tam so nam že audalič kričali,

Tibor pa Erži sta se rada veselila, na veselice pa kulturne programe ojdla

ka pojta prejk vogrski padaši, čakamo vas. Depa mūva sva se samo pelala, dja sem nikan nej sto titi, tašo mena ranč napamet nej prišlo. Depa če bi sto, bi nej mogo, zato ka v turbi sem plačo emo, nej samo svojo, liki za tisti petnajset delavcov, steri so iz te krajine valaun bili.«

- *Zaka so njigvo plačo vam dali?*

»Zato, ka oni so že prvin domau odišli, v tistoj sekundi, ka so čili, ka vōvdarila revolucija. Tak ka te zavolo toga sva cejli vse valaun delavcov plačo mūvadva s Sve-

tecom domau pripelala v turbi, ozark na biciklin gorazvezano. Gda smo domau prišli, te na tretji den smo te plače začnili vōtalati, tak kak je na papiri pisalo.«

- *Gda ste si najšli redno delo?*

»Leta 1958 se je Nyíró Rudi ženo tōj v Števanovca. Moja mati je od njegve žene botra bejla. Rudina brat je paulak mene sejdō, steroma sem tapravo, ka dja neškem doma na gazdiji delati. Te je on mena včasín pravo, če me briga, te aj dem na Révfűlöp, tam je eden rudnik, kama vsigdar iščejo delavce. Dja sem te že emo vozniško, tak ka sem delo isko kak šofer za tovarnjak.«

- *Kak je bilau v rudniki, gda ste na Révfűlöp prišli?*

»Sprvoga sem nika sreče nej emo. Oktobra sem se s Csepel motorbiciklinom tapripelo, steroga mi je oča tjōpo, zato ka sem ma doma pomago na gazdiji. V ednom kufri sem emo vse, ka mi je trbelo, doma na stauli sem njau eden papir, kama sem

najšo, v tisto fabriko sem ūšo delat, gde z betona soje redijo za elektriko. Nej je krepko delo bilau zato, ka skur vse so mašini delali, depa itak sem telko pejnaz slūžo kak nikdar v življenji več po tistim. Tistoga reda, leta 1958-59 sem 2500-3000 forintov slūžo, ka je lejpi pejnaz bejo. Vejš, kak smo žejvali? Kak krali, v restavracijo smo odli djejt, vsik-

avtone sem vozo, mali pa velki tovarnjak pa osebni avto tū. Osemdesetdevetoga leta je KTSZ raznokspadno, te sem na TŰZÉP ūšo delat, zato ka moj zet ga je prejkvzejo, depa te se je že tak zvau, ka Tér és Forma.«

- *Kelko mlajšov mate?*

»Edno deklo pa enga sina, pojep je v Budimpešti, dekla pa tōj v Trauscha.«

Z ženo Erži pa z dvōma detetoma

šo soboto smo v bal šli, v nedelo pa na meč. Vejn dve leti nam je tak dobro šlau, potistim sem za sodaka ūšo.«

- *Kak dougo ste ostali v Budimpešti?*

»Gda sem dolazaslūžo sodaško, potistim so me te odrūgim že goravzeli v rudnik za šofera. Oča mi je tam kak je Ábrahámhegy sledkar tjūpo gorice z ednim starejšim ramom. En čas sem tam bejo, tam sem žejvo, depa nej dugo, zato ka mi delavci smo dobili stanovanje. Sledkar, par lejt, gda je mati v penzijo odišla, v tom rami so stariške žejvali.«

- *Zaka ste dobili te gorice pa ram?*

»Zato, ka oča je name te s tejm iz števanovskega grōjnta vōplačo.«

- *Dugo ste delali v rudniki?*

»Nej, zato ka te sem nazaj v Varaš prejšo k firmi TEFU za šofera.«

- *Gda ste se z ženov spoznali?*

»Tečas, ka sem pri TEFU-na delo, zato ka ona je ranč tam delala, samo v pisarni. Nej dosta sva odla, leta 1963, decembra sva se že zdala, 1967 sva začnila zidati. Potejm sem prejk v KTSZ ūšo delat, ranč tak za šofera, depa nej samo na tovarnjak, vse

- *Dougo paut ste zopojdli, depa na konci ste zato itak nazaj prišli.*

»Mena je oča tau pravo, prvo je delo, včenjē je drūgo. Dja sem te že znau, ka doma dosta prilike nemo emo, če doma na gazdiji ostanem, tam dennauč samo delo name čaka. Zavolo toga sem dja svoje mlajše že ovak rano, leko so se odlaučili, ka škejo delati. Depa name je delo pa življenje že navčilo, če kaj delaš te samo tak leko naprej deš, če tisto redno, pošteno pa tak delaš kak trbej. Moj sin Tibor je kladivo meto, njega vsikši dobro pozna. On je sprvoga tō sto malo vujati, padaške so ga dostakrat dol steli zgučati, aj nede na trening, aj dé bola z njimi na veselico. Te sem ma dja tau pravo, leko kadiš pa odiš z njimi po veselica, depa te prvin svojimi treneri napiši, ka hvala lejpa možak Pali, dja večā nemo odo na trening. Tašo nega, ka gnauk dem, gnauk nej, če o tejm zmišlavaš, te bola dolapovej. Na tejm si je moj sin fejst zmišlavo pa več nikdar ma je nej trbelo prajti, aj dé trenirat.«

Karči Holec

PREKMURJE

2022

Ške samo par dni nas lauči od toga, ka mo skočili v nauvo leto 2023. Po dvej kovidnih letaj je bilau letošnje malo bole normalno, pa čiglij nauvi koronavirus ške furt dela nevole, samo, vala Baugi, malo menše kak jih je v preminauči dvej lejta. Ob konci leta se ponavadi pitamo, ka je dobroga ali lagvoga prineslo leto 2022. Za Prekmurje mi prvo na pamet pride, pa brodim ka nej samo meni, svetovno balonarsko prvenstvo, stero je bilau od 17. do 23. septembra v Murski Soboti in njeni okolici.

Organizatori so rejsan meli srečo z vremenom. Istina gé, ka je na otvoritveni den bilau vreme bole lagvo, samo po tistom so bili trnok lepi dnevi, tak ka je 103 balonarov iz 32 rosagov rejsan uživalo, pa nej samo oni, liki vsi mi, steri smo zrankoma in prauti večeri gledali v pisano prekmursko nebau. Na konci je največ znanja pokazo toplozračni pilautar Stefan Zeberli iz Švice, drūgi je biu Japonec Yudai Fujita, tretji pa Francoz Nicolas Schwarz. Najbauksi med Slovencov je biu, in tau na trnok dobrom šestom mesti, Vito Rome. Fejst se mi je povidlo tūdi tau, ka je po konci tekmojanja belgijski pilautar Steven Vlegels s svojo ekipo v Ženvaljaj poletu nad spomenikom, steri je postavljeni na mesti, gé sta se leta 1934 s svojim stratosferskim balonom zasilno dojspistila belgijski pilautar Max Cosyns in njegov asistent Nere Van Der Elst. Tau svetovno prvenstvo je bilau rejsan prava paša za oči. Za vse tiste, steri so že malo pozabili kak je bilau, so zdaj poskrbeli člani Fotokluba Murska Sobota, steri so ob pomauči Roto balon kluba pripravili razstavo kejpov, napravljenih na tom svetovnom prvenstvu. Kejpi so na ogled na glavni soboški, Slovenski, vilici.

Silva Eöry

IZ NAŠE KÜNJE

SIROVE PALČKE

Za mene nega lepšoga, gda se s pajdašami zgučimo, ka mo meli filmski večer. Tau tak vōgleda, ka se dobimo pri enom doma, keru zbere film in pripravi neka za grickati. Ali film neje glavna stvar takšoga družjenja, ka bi samo sedeli na fotelaj pa gledali v televizijo. Važno je, ka se vidimo pa ka si vzememo cajt v tej časaj, gda vsi samo bežimo na vse kraje.

Vsakši, pri kerom se dobimo pa premišlavle cejli keden tūdi, ka de nam dau na sto. Ges sam gnaka. Premišlavljen pa koplem po

knigaj pa iščem po interneti. Ka bi samo kokice bile, je več nej moderno, ali fajn pa je vseeno, ka malo grickaš med gučom pa filmom.

Te sam pa na eni hrvaški internet strani najšla fajni recept za sirove palčke, kere so dobre še par dni. Notri je preci putra (žmaučau), zatau ostanejo friške kak prvi den. Na Hrvaškom jim pravi jo »štanglice«, mi Prekmurci pa palčke.

Za te palčke nūcate:

- 1 kg ostre mele
- 1 kocko kvasa (42 g)
- 180 g kisle smetane (vrnjoga mlejka)
- 3 dajca
- 500 g putra ali pa margarine
- 2 žlički soli
- 1 dajco, s kero se premažejo palčke
- Sir za ribati (edamec, gauda, leko trapist, glavno, ka se fajn raztopi)

Kak napravimo palčke:

V kisle smetano nadrobimo kvas pa damo cuj dajce pa puter, keru je naj zadosta raztopljeni, ka mo ga leko mejsili, dodamo še sau pa melo.

Npravimo fajn gladko testau, kero pa nej trbej pistiti, ka bi vzhajalo (bi se genilo).

Kak je gotovo, ga že leko razvalem na 1 cm kusto pa narejžemo palčke, kere so leko tak velke, kak se vam vidijo. Sklademo jih v masen plej pa premažemo z razžvrklano dajcov, pa te gor potrausimo sir. Pečemo je nindri 10 minut na 200 stopinjaj.

Te palčke so fajn tūdi zatao, ka leko z njimi eksperimentejramo (kisérletezünk). Namesto sira je leko potrausimo s sezamom, makom, künom, k siri cuj malo šunke naseckamo, pa še kaj bi se najšlo.

No, zdaj ste pripravljeni na filmski večer, samo še kupico dobre pijače trbej cuj najti.

BOVLA

Gnes mo vam napisala neka o najbauksi pijači na svejti. Gučim o bovli po recepti moje mame, štera se tradicionalno pripravla pri naši kuči za vsakšo silvestrovo.

Naša bovla je sladka kak sok, pa vseeno požene krv v lica, štera lepau rdeča gratajo po dobri kupici.

Najbole važno je, ka bove ne delati isti den kak jo ščete poniditi, zatao ka nūca kakši den ali dva, ka počivle na mrzлом. Zdrži pa tūdi dva ali tri kedne, če je fajn na mrzлом.

Če nemate vsega pri kuči, ka nūcate za bovlo, je zdaj še cajt, ka nabavite vse, ka trbej, pa te meli neka ekstra dobroga za silvestrski večer.

Ka se napravi ta tekauča dobrauta, nūcate:

- 4 pomaranče
- 1 veliko konzervo ananasa
- 1 veliko konzervo breskev
- 2 limoni (citrom),
- 3-4 žlice cukra
- 1 glaž bejloga Martinija (Martini bianco, Vermouth)

Najprle olūjpate pomaranče pa vsakšo kriško razrežete na 3-4 falajčke. Paziti morete edino, ka joj rejsan lepau dojspucate cejlo bejlo kaužo. Te na isto velke falajčke razrežete ananas (leko kūpate tūdi takšoga, ka je na falajčke narezani, samo so falajčki iz takše konzerve bole velki kak bi bilau dobro). Te pa narejžete še breskve. Malo več dela de z limonama, štere trbej narezati na čista tenke kolobare (karikára), tak tenke, ka se skoraj skaus nje vidi. Lupino cuj narejžete, zatao bi bilau lepau, ka najdete bio limone. Lupina pa more biti zatao, ka dá dober žmaj.

Narejzane sadje date v vekšo posaudu pa gor nalijete tūdi cejli sok iz konzerv, te pa še Martini. Pijačo pocukrate, trifrtale limon notri zmejšate, ostale limone pa fajn na vrh zložite, ka lepau vōvidi, gda gor plavajo.

Te pa trbej pijačo fajn počivat dati, ka se sadje fajn napije Martini, pa ka Martini potegne žmaj iz sadja.

Gda ponidite pijačo, jo date v kupico pa cuj malo žličko, te pa samo še gledate, komi de najprle v lica vdarila. Pa nej pretiravati z bovlo, ka preveč alkohola škaudi vašomi tejli.

Pa na zdravje iz naše v vašo künjo!

Simona Rituper

Zdenko se šké dojstrliti

Nejsam eške šaule zgotovo, gda je tau bilau. Od tiste prve šaule pripovejdam v stero mladi človek mora iti. Depa, že sam ribo vedo zgrabiti. Sam jo vedo zgrabiti, kak tau že vözraščeni ribiči vejo delati. Vse tau me je od očo brat Zdenko navčo. Dosta sam z njim skrak vode ojd, ribe loviu, od stari ribičov štorije na vüje vlejko. Čas je tak prineso, ka sam ge v Murski Soboti živo, Zdenko skrak reke Drave, tam malo vö iz Maribora je držino emo. Ranč Drava je moja prva voda bila, iz stere sam ribe vövolejko. Kak povejdano, eške sam v šaulo ojd, rana sprtolejt je bila. Peti den v tedni doma večerdjo mam. Telefon cinga. Zdenko zove. Zove mojga očo, njegvoga brata, aj kak najbolje brž k njemu pridem, ka zranje zazrankoma na ribe va šla. Kuman si je zdijavo tak brž je gučo. Kak bi kakšo žmetno ribo na brejg vlejko. Oča me gleda, gleda moje nemile oči pa pravi: »Neka toploga si seuv vzemi, ideva!« Nin za eno vöro sva pri Zdenkoni bila. Un je že škerino za ribičijo krejdi meu, za mene tō. »Čüj, tam na drugom kraji Maribora podvüjsti kak naure vlečejo. Če si lačen, si zej, potem pa spat. Na štrto vöro auto že zmesta de.«

Takše sam pri njem vsigdar poslušo. Zaprav, kuman sam čako, ka takše povej. Moja stara mati je pri Zdenkoni živela, samo neka roke vüška obrača, kak bi škela prajti, ka nama kakši potač v glavej fali. Depa, kakoli že, eške nej pet vöra bila, v kmici skrak vode sva stala. Pa nej sama! Skur eden skrak drugoga smo črve, špek, žganike pa vse takše v vodau metali. Eni so velke ognje zakürili, ka eške zato mrzlo bilau. Ribe pa so vlekile, mi pa nji na süjo smo metali. Tak je šlau pa šalu pa samo šlau, dokej je nej podne vdaro zvaun.

»Zavole sva zgrabila, domau deva,« povej Zdenko, njegviva dva padaša pa neka vcejlak drugoga povejta. »Takšo dobro ribičijo trbej pošteno zalezati. V krčmau demo!« Pa je tak bilau tō. Tam zar za krčmo na parkplaci so se ribe vagale. Baug moj, telko sva eške nigdar nej zgrabila! Nut v krčmau pridemo, Zdenko najprva po telefau ni staro

mater zvau, aj nikšne brige nema, v krčmej neka pogejva. Pa je tak bilau tō. Moški so najprva pili, zmejs smogeli, moški so tadale pili, zmejs karte metali. Krčmar je pito, kak je ribičija vöspadnola. Vsi trge vözraščeni možakarge so se na velke začnili vömetati. Krčmar povej, ka un bi ribe djo tō. Nej njim trbelo dvakrat prajti, moški njemi ribe prinesejo. Krčmar povej, ka pidjete, un vöplača. Pa je tak tadale šlau. Zdenko je na vsikše pau vöre staro mater zvau, aj nikšne brige nema. Kmica je spadnola, moški bi eške pili, depa, dun je trbelo oditi. Z Zdenkom se nut v auto sedeva. Nejsva 200 mejterov prišla, policaj skrak poštuje njemi z rdejčin posvejtom majüča, aj se stavi. Zdenko napravi, kak mora naprajti. Potejm se k meni obrne pa povej: »Poslühšaj me, tau ka boš vido, kakoli de se godilo, vcejlak tiüma pa na mesti ostani.« Tau je vse bilau, čako je, ka policaj do njega pride.

»Dober večer želej! Doku- mente, prosim!«

Zdenko ga bauga, vse naredi kak trbej. Možakar v unifor- mi s patrijom v dokumente svejti, Zdenkona gleda pa znauva dokumente v rokaj obrača.

»Ste kaj pili?« ga pita, kak bi vedo, ka se je takše rejsno go- dilo. Zdenko ga gleda, povej, ka neka malo si je gutno.

»Dobro, al kotest mo delali,« policaj povej.

»Bole mi pištolo dajte,« Zdenko vcejlak merno povej. »Ja, gospaud policaj, piu sam, depa, ge ne smejm fudati, ka meni prvico za auto pe- lati vkraj vzemete. Ge se raj dojstrlim. Lapau vas prosin, pištolo mi dajte!«

Policaj ga gleda, kak bi z Marsa spadno: »Ne delajte se nauri, lepau es nut fudnite pa bau!«

»Nika nede, žena me tanja, ge go pa tak rad mam. Dajte mi pištolo, ka se dojstrlim,« že dveri goropre, iz autona tavö odide pa policaja za pojas začne loviti, aj pištolo dobi. Drugi policaj je že tō skrak njiva biu. Zdenko njima tumači, zakoj se šké dojstrliti, ka brezi žene un ne more živeti, depa, če eden čas nede autona mogo voziti, brezi žene ostane. Policaja ga pod pazdjami zgrabrita, do policajskoga avtona ga vlečeja. Tam Zdenko že po kolenaj ojd, najprva enomi pilicaji šké pištolo doj s poja- sa vtrgnoti pa že drugomi tō. Tam od daleč je v moje mlade vüje djaukanje vözraščenoga možakara prišlo: »Vi moja

ženo ne poznate. Od mene odide, če mi tau pravico vze- mete. Ja, piu sam, depa, ge moja ženo tak lü bim. Lepau vas prosim, aj mi eden pišto- lo da, ka se dojstrlim!«

Ne vej m več, kak dugo je tau trpelo. Petnajst minu- tov? Pau vöre? Več kak eno vöro? Rejsan ne vej m. Eške kak dobro pa tau paunim, ka sta ga policaja skur kak kakšo mlaše nazaj prinesla. Na, nej ranč prinesla, tak je tau v moji mladi očaj vögle- dalo. Zdenko si nazaj za vo- lan sede. Roke na njega dene, klüča eške ne obrne. Policaj ga gleda, drugi dokumente njemi nazaj davle: »Tau aj slejgnjo paut bau, se raz- mejmo?« Zdenko samo na- raji kluma. »Pomlek domau pelajte, zdaj od straja že ste nazaj trejzni gratali, depa, aj se takše več ne zgodi.« Zden- ko neka takšnoga kak hvala, povej. Drugi policaj pa eške povej: »Trno rad bi vašo ženo spozno. Una gvüšno kakšno- ga vraga v sebi ma.«

Vcejlak tiüma, brezi rejči se skur eno vöro domau pela- va. Ge ga zmejs poglednem, samo poštijo gleda. Znauva se skrak Drave pelava, skur sva že prišla, samo eške gor na mali brejg trbej zavinauti. Skrak rama se staviva, stara mati vö nad dveri prileti, na Zdenkona se deré, ka takšo velko brigo je mejla. Un pa se smedjati začne. Tak se sme- dje, kak bi na lotoni velke pejneze daubo. Stara mati se kori, zdenko se smedje: »Ja, norca sam iz sebe napravo, depa, pravica za avto v mojoj žepki je ostanola. Ja, eške jo mam,« se eške itak smedje, gda sam ge že muji pa v po- steli ležim.

Ka pa je z ribami bilau? Vörvlite mi, ge tau več ne paunim. Trno dobro pa eške vej m, kak so moje vögle- dale. Tak, kak leko na kejpi vidite.

Miki Roš

ŽELEZNA ŽUPANIJA

Pri nas je nej mujs

V sredini decembra je nej samo bencin grato dragši, vrejmen se je tū spremenilo, od enga dneva do drugoga dneva je zima gratala. Tau se je najbola tak vidlo, ka zaranka vsikši avto puco, potejm ga segrejvo pa samo tak so štartali od dauma. Ranč v tej dnevaj se je največ lüstva oglasilo za menjavo letni guminov na zimske. Vsikši je tak, ka vöpočka do konca, gda pa brž pride zima, te je pa gužva na servizaj. Proto taumi, ka se je fejt nevarno vzimi z letnimi gumi- nami voziti, pri nas na Vogrskom je nej obvezno, samo priporočljivo meti zimske gumine. Dočas v drugi rosa- gaj fejt štrafajo, če po 15. novembri letne gumine mam na avtoni.

Leko ka je samo slučajno, depa v Že- lezni županiji telko nesreč še nikdar nej bilau kak zdaj decembra, gda na drugi strani v novinaj Vas Népe vsik- ši den samo od tauga leko štemo. Z letnimi guminami se je pozimi voziti fejt nevarno, sploj pa po M80 pa po M86, gde avtonge hitro pa nevarno vozijo. Zavolo toga je sploj dosta ne- sreč, v šteri eden, depa je tak, ka več lüstva mrgé. Gda hitro vozimo pa nag- lo staviti škemo avto, še vleti je nej tak na leki, vzimi je pa še üše, sploj pa če letne gumine mam. Zato ka letni guminge so s tašoga materiala na- redjeni, steri, gda je menje kak sedem stopinj, te začne trdi gratüvlati pa te se že kolé ne lovijo tak k asfalti kak te, gda je bola toplo. Leko bi pitali zaka so te guminge nej bola meki, če se tak te bola lovijo. Tau je pa zato, ka te bi se tej meki zimski guminge vleta, gda je vrauč, tak nagnauk znücali. Tak ka bola se splača, če mam letne pa zimske gume, sploj pa te, če se s tejm leko izognemo prometni nesreči.

Karči Holec

OD SLOVENIJE...

*Kristjan Čeh, Urša Bogataj
in mešana skakalna ekipa
športniki leta 2022*

V Cankarjevem domu v Ljubljani je Društvo športnih novinarjev Slovenije na tradicionalni prireditvi razglasilo najboljše športnike in športnice ter ekipo leta 2022. V letu zimskih olimpijskih iger je bila zaradi izjemnih uspehov konkurenca kandidatov za priznanja velika, zato so imeli športni novinarji – pri glasovanju jih je sodelovalo 109 – zahtevno delo. Kristjan Čeh, svetovni prvak, evropski podprvak in zmagovalec diamantne lige v metu diska, je dobil 174 točk in ugnal Tadeja Pogačarja (141), najboljšega na svetovni kolesarski lestvici. Tretji je bil alpski smučar Žan Kranjec (119), srebrni veleslalomist olimpijskih iger (OI) na Kitajskem. Smučarska skakalka Urša Bogataj je prejela 231 točk za dve zlati kolajni na OI v Pekingu, posamezno in na mešani ekipni tekmi, tretja je bila tudi v skupnem seštevku svetovnega pokala. V glasovanju ji je sledila lanska zmagovalka Janja Garnbret (219), trikratna evropska prvakinja v športnem plezanju in skupna zmagovalka svetovnega pokala v težavnostnem plezanju. Tretja je bila še druga smučarska skakalka, Nika Križnar (85), ki je navdušila z bronom na OI med posameznicami in zlatom na mešani ekipni tekmi ter drugim mestom v skupnem seštevku svetovnega pokala. Na mešani ekipni tekmi sta na OI poleg Nike Križnar in Urše Bogataj skakala tudi Peter Prevc in Timi Zajc, z 61 glasovi pa je četverica postala ekipa leta. Za najbolj obetavno mlado športno osebnost je bila izbrana golfistka Pia Babnik. Nagrado za ferplej sta prejeli biatlonka Polona Klemenčič in fizioterapevtka Ula Hafner, ki sta našli manjka-joči del puške (merilno napravo) norveške tekmovalke Marte Olsbu Rejseland na olimpijskih igrah v Pekingu ter ga predali ekipi, da je Norveška lahko tekmovala in osvojila zlato kolajno na tekmi mešanih ekip.

PETERLOUG V MARKOVCIH – PROSTOR DRUŽENJA, SPROSTITVE IN NABIRANJA NOVIH ZNANJ

Leto gre h koncu in tudi na Zavodu za turizem, šport in kulturo Šalovci se oziramo v minule mesece, da ocenimo, kaj vse smo postorili. Ker imamo v upravljanju Turistično-nastanitveni center Peterloug v Markovcih, slo-

gostje počutijo prijetno, ves čas poskušamo zagotavljati tudi dodatno ponudbo. Tako smo letos kupili nove klubske mize in tabureje, uredili smo kotichek za počitek in sproščanje, kjer so po novem tudi knjižna polica

krepitev zdravja Murska Sobota ter več aktivnosti ob evropskem tednu mobilnosti, pozno jeseni pa smo gostili še predavateljice o demenci. Za otroke smo jeseni med krompirjevimi počitnicami pripravili delavnice, nanje

smo letos organizirali več dogodkov, najbolj odmevno je bilo polaganje tlakovcev spomina v Šalovcih v spomin na judovsko družino Schönauer, ki je bila žrtev nacističnih grozodejstev. Zlati tlakovci nas opominjajo

Mladi ob Evropskem tednu mobilnosti

V Peterloughu pogosto gostimo mladinske izmenjave programa Erasmus+

ni večji del našega dela na turizmu. V Peterloughu smo letos gostili veliko obiskovalcev, saj smo našli čez tri tisoč nočitev. Naši gostje so večinoma skupine, študentov ali šolarjev, ki izvajajo različne programe, nekaj pa je tudi individualnih nočitev. K nam radi prihajajo predvsem gostje, ki želijo aktivno preživeti oddih, zato kolesarijo ali se podajo po naših pohodnih poteh. Letos smo na naš zemljevid dodali še eno pohodno pot, in sicer Pot po cvetličnih travnikih v Budincih, ki jo je izdelal Krajinski park Goričko. Letos smo v Peterloughu gostili veliko mladinskih skupin, ki so se udeleževale izmenjav Erasmus, prihajali so iz različnih delov Evrope in z drugih celin. Mladi so se pri nas dobro počutili, nekateri so na primer prvič doživeli sneg.

Ker želimo, da se naši

z besedili v slovenskem in angleškem jeziku ter družabne igre. Prav tako smo postavili nove stole za teraso in orodje za popravilo koles.

Poleg gostov pa v Peterloughu radi gostimo tudi naše domačine in za njih organiziramo različne

pa nismo pozabili niti na drugih dogodkih, ko smo vedno imeli tudi otroško animacijo. Ker imamo v okolici Peterlougha tudi športno infrastrukturo, smo pripravili druženje ob rekreaciji. Načrtov za prihodnje leto je veliko, nadejamo se, da bomo

na grozote, ki se ne smejo nikoli več ponoviti.

Ker živimo tik ob meji s slovenskim Porabjem, si niti ne predstavljamo, da ne bi sodelovali s tamkajšnjimi organizacijami. Uspešno sodelujemo z Zvezo Slovencev na Madžarskem, generalnim konzulatom Slovenije v Monoštru in drugimi slovenskimi organizacijami. Tako smo sodelovali pri forumu, v okviru katerega smo predstavljali turistično ponudbo na obeh straneh meje, udeležencem pa smo predstavili Peterloug kot primer dobre prakse. Takšno sodelovanje si obetamo tudi v prihodnje.

Kmalu bomo obrnili nov list in stopili v novo leto, ki nam ponuja nešteto priložnosti za ustvarjanje in razvijanje naših idej. Pa srečno!

Mihaela Kalamar

Tlakovci spomina

dogodke. Letos smo imeli programe za starejše v obliki različnih predavanj. Med drugim smo pripravili delavnice v sodelovanju s Centrom za

lahko dejavnost Peterlougha tudi širili.

Za konec še nekaj o športu in kulturi – panogah, za kateri tudi skrbimo na zavodu. Na tem področju

KDOR IMA CVETLICE RAD/STO MA RAUŽE RAD...

DOBRODOŠLI DOMA

Nedavno sem ob sprehajanju na hiši opazila zanimiv napis, ki sem se ga spomnila

bogu, da imamo naravo pri roki, kot pravijo, smrečje, storže različnih dreves, kot

so smrekovi, borovi, macesnovi. Meni najljubši so čugini, primerni predvsem

za majhne dekoracije. Naše okrasitve pozdravljajo goste in mimoidoče že od daleč, ali

Božična zvezda je »evergrin« v veselem decembru. Najpomembneje si je pri nakupu zapomniti, da ob prevozu ne sme biti mráz. V nasprotnem primeru se lahko hitro dogodi, da bo kmalu po prihodu domov odvrгла liste

Oksenska polica, aranžirana v korito z naravnim materialom - rdeči plodovi ileksa, jabolka, različno zelenje in storži

in je prav primeren za ta čas: Svet je lep, a dom je svet. Veliko je bleščavosti po cestah, v mestih in trgovinah, vendar pravi okras najdemo v svojem domu in med svojimi domačimi. Na koncu leta delamo inventuro in vrsto povzetkov ter obračunov. Tako smo dobili najlepše drevo v Ljubljani - perzijsko bukev (Parrota persica), najosebnost, najknjigo, najprostovoljca, najbesedo in tako naprej

Povzetke in pregled opravljamo pred božičem in novim letom tudi v svojem domu. Dom, ki nam je najdražji, najprej počistimo, odvržemo nepotrebne, neuporabne stvari in ga začnemo pripravljati za najlepše trenutke in doživetja v njem.

Okrasitve vhodnih vrat, oken in hodnikov našega domovanja naj bodo čim bolj naravne. Hvala

Vsako leto floristi poskrbijo za novosti. Klek s povešujočimi vejicami in nekaj zvezdami ponuja preddverju pravo pravljico

Visoka dekoracija z debli bele breze

Pogrinjek v belo-rdeči barvi

Pa še na darila ne pozabimo

jim vsaj sporočamo, da pri nas praznujemo. Aranžiranje iz zelenja, malo svetilkajočih se kroglic, plodov in sveč, ki jih postavimo v predverje ali na okensko polico, ima največjo noto, če to naredimo sami.

Poleg vsakodnevnih skrbi si naredimo svoj dom v decembru prijeten, naraven, naj zažari predvsem za nas.

Naj vam, dragi ljubitelji cvetja, zaželim nadvse mirne, vesele in predvsem zdrave praznike ter rodovitno novo leto. Ne pozabite na cvetje.

MORDA NISTE VEDELI ...

Poznate koralno jagodo? To je lončnica s temno zelenimi svetlečimi listi in živo koralnimi rdečimi jagodami, ki se ohranijo celo zimo.

Besedilo:

Olga Varga

Fotografije:

svetovni splet

... DO MADŽARSKE

Preklicane regulirane cene naftnih derivatov

Čeprav je bilo pričakovati, da bo vlada prej ali slej ukinila regulirane cene naftnih derivatov, je bilo precejšnje presenečenje 6. decembra zvečer, ko sta vodja kabineta minister Gergely Gulyás in generalni direktor Naftne družbe MOL Zsolt Hernádi najavila, da je konec ugodnih cen na bencinskih črpalkah in da od 23.00 veljajo tržne cene. Cena 95-oktanskega bencina je bila 480 forintov (1 evro 20 centov), po odločitvi vlade je trenutno okrog 640 forintov (1 evro 60 centov). Vlada je svojo hitro odločitev utemeljila s tem, da se je v zadnjem tednu, dveh začela panika med vozniki, ki so odkupili znatno več bencina in plinskega olja, kot je bilo pričakovati, zato je morala preprečiti večje pomanjkanja bencina. Ukinitve reguliranih cen naftnih derivatov pa državljani ne bomo čutili samo na črpalkah, temveč tudi na drugih področjih življenja, kjer bodo podražitve. Najhitreje so se znašli gostinjski, splohisti, ki hrano odvažajo na dom, in hitro dvignili svoje cene.

Stanovske organizacije protestirajo zaradi sprememb zakona o zdravstvu

Stanovske organizacije - med njimi zdravniška zbornica - niso zadovoljne z novelami zakona o zdravstvu, ki jih je parlament sprejel prejšnji teden. Med drugim so najbolj nezadovoljni s tem, da bodo - razen Budimpešte - dežurstva zvečer in konec tedna opravljali rešilci. Predstavniki zbornice pravijo, da je to skoraj nemogoče, saj reševalna služba nima dovolj reševalnih avtomobilov. Ob tem bi država ponovno razdelila okrožja domačih zdravnikov, plača zdravnikov bi bila odvisna od njihove učinkovitosti ali uspešnosti, uspešen zdravnik bi lahko dobil do 40 odstotkov višje plače, neuspešen pa do 20 odstotkov manj plače. Zdravnike pa lahko znotraj županije, v kateri so zaposleni, njihov šef prostovoljno razporeja.

Zdravniška zbornica je pred tem vprašala člane in od približno 4500 zdravnikov dobila odgovor, da bodo, v kolikor sprejmejo novele zakona, dali odpoved.

Od inda v gnešnji čas

PRIPOVEJSTI O SLOVENSKI KRAJINAJ

Sabotin je nin med Novo Gorico v Sloveniji pa Gorico na Talanskem je mesto, na sterom smo se nazadnje stavili. Reka Soča tam iz Slovenije prejk

skrak Anhovoga tadale gor po Soči demo. Nej nam dugo trbej, do maloga varaša Kanal na Soči pridemo. Neje človek kanala naredo, na tom mesti

kaulak so dosta lagvoga doživele. Na tom mesti se je Monarhija pa Beneška republika za zemlau pa hasek bojnale. Duga lejta so se bojne vlekile. Pomalek pa že do ene legende pridemo. V tisti čas smo se stavili, gda si je Napoleon skur cejlo Evropo pokauro. Njegva nauva politika je naprej prišla, province je naredo. Po legendi aj bi v sv. Lucijo prišo tō. Tam njemi je konj zgino, steroga je trno rad emo. Lejpo mesto je najšo, na sterom ga je pokopati zapovedo. Gvūšno, ka tau nej njegvi najbolje poznani konj Marengo biu. Ta stvar je kuman leta 1831 zginola, gda je 38 lejt stara bila. Steri konj aj bi tau biu, se ne vej. Pri legendaj tau nej važno, samo, ka legenda živé. Pa ménje ranč tak živé. Tistomi mesti, na sterom aj bi od konja grob biu, gnes Na Konjevem pravijo. Vse te indešnje bojne pa bitja so nej nika prauti eni drugi bojni bili. V prvoy velkoj bojni je skrak Soče od 23. maja 1915 pa do 28. oktaubra 1917 fronta bila, gnes se njoj soška fronta pravi. Velka bitja so tau bila, 12 ji je bilau. Tō sv. Lucija ali Kanal na Soči je na velki trpo. Cejle krajine kaulak reke so skur na nikoy prišle. Štūki so preklejto daleč segali.

Na polenje pauti iz Kanala do Mosta na Soči pa velka mistika živé. Babje jame se tau mesto trno staroga vōrvanja zové. Depa, tau nej vse. Više toga »babdjoga kauta« brejg stodji. Kak bi doma bili, se Seniški breg čuje, ka nej? Depa, mi doj do Soče, v Babje jame stau-pimo. Dosta je bilau od toga napisanoga, kak aj bi pogange nut svoje »meše« meli, komi so se prosili, ka vse so delali. Vsikši svojo teorijo ma. Eni pravijo, ka slejgnja takše pogansko srečanje aj bi se leta 1920 zgodilo. Od toga se tō ne vej, ka so tam nut delali. Eden sve-ti možakar aj bi vse tau prejk emo, dehnar ga zovejo. Un je tō pijačo delo, stera je v sebi mauč mejla. Mauč za zdrav-

dje, za krepki moški onej, ka se ženskam seme bole prime, pa betege so te pijače zavračile tō. Kačec se ena takšna pijača zove. Neka s kačo ma, včasini

žive. Živoga nut v krepko palinko dajo, un nekšne čemere vō iz sebe spisti, vse tisto leko v glavej kaj naaupek naredi. Zaprav, človek tisto vidi, ka nega.

Soška postrv (pisztráng) za leptico iz Soče že dugo, dugo vala. Ta sorta rib samo v Soči pa potokaj, steri v njau tečejo, žive. 25 kil žmetno pa prejk 120 cm dugo ribo so že tō zgrabili. Gnes se jo samo eške za šport lovi, indasvejta so jo komercialno na velke lovili. Po cejli krajini so jo odavali. Ta doj do Trsta na maurdje so jo na konjaj »vozili«. Iz toga je ménje za eno omako vōprišlo. Tržaška omaka njoj pravijo. Tau nika drugo nej, kak na drauvno zrejzani česnek s peteršilom vkūper zmejšani. S tejm so soške postrvi nut naribali, ka so na dugoj pauti nej vonjati začnole. Iz praktičnoga je gastronomski recept vōprišo

granice tadale teče. Mi se gor prouti Soči obrnemo, nemo z njau tadoj šli. Če mo lačni, si kakšo ribo zgrabimo, najraj s kakšno ribo iz Soče si črvau napunimo.

Soča kak kakši kanal vauska vōgleda, vauska pa globka tō. Zatoga volo so se lidge že davnik nazaj na njenom lejvom brgej naselili. Na tom mesti je najležej prejk na drugi brejg

Lepau se leko vidi, kak so se terase naredle, na steri je človek leko živo. Leko povejmo, ka že 4000 lejt nazaj si je človek na nji daum najšo. Kaulak cerkve pa se lapau vidi, kak so inda zidine stale, štere so sveto Lucijo varvale. Že smo gnauk pripovedjali, kak je socialistična Jugoslavija vsikšo cerkveno ménje dožzapovedjala. Gnešnjo ménje je mlado, kuman od leta 1952 tadale od Kanala na Soči leko gučimo

Naša riba je v tom tali Soče skur do kraja preminaula. Tau se je zavolo fabrike salonita Anhovo godilo. Na velke je grdo vodau, puno čemera nut v reko lejvala. Tak ka, brž

priti. Od tisti časov pripovedjamo, gda je više vode eške mausta nej bilau. Po sv. Luciji so indasvejta Törki tō bisneli. Stejne so lidi vsigdar obranile, depa, vesnice tam

Tak je naš Kanal za časa fronte vōgledo. Prejk 150 lejt stari maust je avstrijska sodačija doj porūšila. Iz stari kamnov vkūper z nauvimu so ga po bojni nazaj napravili. Skur cejli Kanal so mogli nazaj »vkūper zakeliti«. Eške gnesden pa vsikšo leto granate iz tistoga časa vō iz Soče potegnajo

v vūjo prde. Ja, od kače čemer, mejd pa puno nekšnoga biljda z mejdom se vkūper zmejša. Depa, točnoga recepta niške drugi ne vej kak samo dehnar. Nin so recepte nej nut napisali. Dehnar je mlajšomi povedo, steri ga je vōminiu. Druga takša »čūdna pijača« se iz nauri gob dela. Tō té recept

Kak povejdano, takše pijače so se v Babji jamaj pile. Ena bole romantična teorija nam pripovedja, ka aj bi za časa Törkov možakarge svoje žene, mlade dekile, stare ženske nut skrivali. Malo bole grdau povejdano: babe so tam nut čakale, aj Törki s svojim krvavim balom zgotovijo.

Tau je ena od vnaugi Babji jam. Vcejlak druga teorija pravi, ka trno maudra ženska aj bi poganska dūhovnica bila. »Baba« je gnauk svejta za trno poštvano rejč valala. Ranč takša baba aj bi v tej jamaj lidam tejlo pa dūšo vračila. Ja, od naši stari Slavov pripovedjamo, depa, arheologija nam pripovedja, ka že dosta, dosta nazaj so se lidge v nji držali

samo v glavaj svetoga človeka leko ostane. Za tretjo pijačo pa v eni slovenski krajina recept je vsem poznani. Močeradovec se zové. Po močeradi ménje nosi. Močerad je tisti črno-žuti kūjščar, steri zvekušoga v lesej

Tak dugo smo pri »babaj« bili, ka več mesta nega, ka bi gor po Soči tadale šli. Depa, vaše pa naše novine znauva vōpri-dejo. Nikšnoga straja nej trbej meti.

Miki Roš

»SMREKOVI PRAZNIKI« V NAŠI POLOVICI EVROPE

Decembra 1948 je madžarski komunistični dnevnik Szabad Nép poročal, da je možno božične smreke kupiti na več kot štiristo mestih v Budimpešti – v nasprotju s prejšnjim letom, ko so bila drevesca na voljo le pri osmih do desetih prodajalcih. Časopis je objavil tudi podatek, da so smreke prodajali »v ogromnih količinah«, in sicer za enotno ceno po celotni prestolnici (za 1 forint za vsakih deset centimetrov).

To leto je bilo zadnje, ko so se v tisku pod budnim očesom generalnega sekretarja *Mátyása Rákosi* tako izčrpno posvetili božiču. Že leto poprej so namreč ideologi Madžarske delavske partije (MDP) razglabljali o decembrskem prazniku kot rojstnem dnevu demokracije, češ da so začasno narodno vlado v Debrecenu ustanovili prav 22. decembra 1944. Čez leto dni so »graditelje ljudske demokracije« že prikazovali kot dediče revolucionarjev iz leta 1848, v prihajajočih letih pa so načrtno odstranjevali ves verski pomen iz pojmovanja božiča. Rákosijev sistem je postopoma črtal cerkvene praznike iz koledarja, končno sta bila tako

velika noč kakor božič omejena le na en dela prost dan. Namesto slednjega so po sovjetskem vzoru uvedli »smrekov praznik« (*»fenyőünnep«*). Oblast je želela s temi ukrepi podjarmiti »reakcionarne« cerkve z večstoletno tradicijo in tudi tako spremeniti do tedaj veljavno meščansko ureditev. Vsebinska preobrazba praznika je pomenila tudi uvod v nove čase, ki jih je zaznamoval totalitarni sistem. Prizadevali so si za »podružbljenje« praznikov, katerih prizorišče so postali parlament – z velikansko smreko in rdečo zvezdo na vrhu – ter šole in kulturni domovi.

Ko se je kasneje sistem *Jánosa Kádárja* utrdil, je nastala delna odjuga: božič je ponovno postal dvodnevni praznik. V samem vrhu Madžarske socialistične delavske partije (MSZMP) pa so še sredi 60. let 20. stoletja pojasnjevali, v kakšni zadregi so bili pri vprašanju, ali je božič možno uskladiti s socializmom. Končno naj bi prišli do spoznanja, da morajo vernim ljudem dovoliti, da praznujejo rojstvo Božjega sina, Jezusa iz Nazareta, in s tem spoštovati njihovo

prepričanje. Drugi pa naj le obdarjajo svoje otroke v imenu »Jezuščka iz pravljič«, četudi gre v njihovem primeru le za spoštovanje izročila.

Pri »veliki sestri« Sovjetski zvezi so kot največji praznik obhajali novo leto. Ljudje so postavljali smreke, otroke pa je obiskal dedek Mraz (Djed Moroz). Čeprav so v carski Rusiji ob pravoslavnem božiču krasili

gosto celo s kaviarjem in salamo, ki sta bila deficitarno blago. (Včasih so jim zapakirali tudi kakšno konzervo graška madžarske znamke Globus.) Praznične mize so bile podobne v vseh nekdanjih sovjetskih republikah: solata Olivier – ki jo v madžarskem prostoru poznamo kot »rusko mesno solato« – je bila na primer obvezna pri vsaki novoletni večerji,

Družinsko idilo ob »smrekovem prazniku« so v časih komunizma prikazovale vsakovrstne razglednice – sistem je želel izkoreniniti »zmoto, da je božič praznik Jezusovega rojstva«.

drevesca, se je želelo sovjetsko vodstvo popolnoma znebiti cerkvenih praznikov ter je kot čas postavljanja smrek in obdarovanja določilo novo leto.

Po revoluciji leta 1917 in vse do leta 1929 je božič veljal za dela prost dan, takrat pa so ga razglasili za delavnik. Leta 1935 so ta decembrski datum sicer spet določili kot praznik, toda le za otroke. Končno je bil leta 1947 za dela prost dan razglašen »smrekov praznik« ob novem letu in tako je ostalo vse do konca sovjetske dobe. Vsi otroci v posameznih sovjetskih republikah so imeli zimske počitnice in so zelo pričakovali dedka Mraza, ki je vsakič prispel ob novem letu. Nasil je podobno obleko in brado kakor Miklavž, njegov lik je izviral iz ruske ljudske pravljice o Morozu Ivanoviču. Od konca 30. let 20. stoletja ga je spremljala »Snjeguročka« (Snežinka), glavna junakinja opere *Nikolaja Rimskega-Korsakova*. Smreko so okraševali otroci, ki so od staršev dobili knjige, v zameno pa jim kaj narisali. Delodajalci so svojim delavcem razdeljevali zavoje z živili, po-

podobno kot penina. Družine so si po zaužitju praznične jedade skupaj ogledale silvestrsko televizijsko oddajo Modra svetlobica, ki jo vrtijo vse do danes.

Verskih tradicij pa povsod niso uspeli izkoreniniti, celo na koncu 70. let 20. stoletja so v Leningradu verniki obiskovali ilegalne polnočnice. Vest o prizorišču slednjih je šla od ust do ust, kljub tajnosti pa se je bogoslužij udeleževalo znatno število ljudi.

»Smrekov praznik« so lahko najuspešneje uvedli v republikah, v katerih je bila stalinistična rusifikacija najučinkovitejša. »Sovjetske navade« so z lahkoto ukoreninili med drugim v muslimanskih Kazahstanu in Kirgizistanu, v prestolnici slednjega (takrat Frunze) so na primer novo leto praznovali v operni hiši. Po praznični predstavi so otroci plesali okrog ogromne okrašene smreke, nato pa s prskalicami tekali po prostoru. Slovenske otroke v veselem decembru danes obiščejo trije dobri možje. Prvi med njimi je Miklavž, šego njegovega prihoda poznajo v vsem srednjeevropskem prostoru. Po drugi

svetovni vojni se je moral Miklavž s spremstvom – zaradi spremenjenih družbenih razmer in ideologije – tudi v Sloveniji umakniti iz javnosti v družinsko okolje. To se je zgodilo postopoma do začetka 50. let 20. stoletja, ko je popolnoma prevladoval dedek Mraz, miklavževanje pa je bilo prepovedano. Javni obiski dobrotljivega škofa so se vrnil z družbenimi spremembami ob koncu 80. let 20. stoletja.

Kakor se je moral po drugi svetovni vojni umakniti Miklavž, je ista usoda doletela tudi Božička. Božič je bil v Sloveniji dela prost dan do leta 1952, nato pa ne vse do leta 1986, ko je ljubljanski metropolit nadškof *Alojzij Šuštar* po radiu in televiziji prvič lahko ljudem javno voščil za božič. Tri leta pozneje so na časopisnih naslovnica spet objavljali voščila, saj je bil tega leta božič spet uveden kot praznik – četudi so proti temu v drugih delih tedanje Jugoslavije protestirali.

Zadnji decembrski dobri mož slovenske otroke obišče v novoletnem obdobju. Dedek Mraz naj bi po drugi svetovni vojni postopoma nadomestil Miklavža in Bo-

žička, njegovi veliki sprevodi so se v Ljubljani začeli leta 1953. Ime je dobesedni prevod ruskega Djeda Moroz, porajale pa so se tudi ideje, da bi ga poimenovali Sneženi mož ali oča Triglav. In še celo, da bi ga spremenili v žensko in ga preimenovali v babico Zimo. Za njegovo podobo s polhovko je v Sloveniji poskrbel slikar *Maksim Gaspari* in še dandanes dedka Mraza poznamo kot dobrotnika, ki živi pod Triglavom in na koncu leta otrokom prinaša najrazličnejša darila. V letošnjem decembru je pridne otroke v Sloveniji že obiskal eden od dobrih mož, dva pa še lahko pričakujejo. Tudi naši porabski malčki in šolarji so se že srečali z dobrotljivim svetim Miklavžem in prav gotovo jim bo pod božično drevesce kaj položil tudi novorojeni Jezušček.

Daril so se vsi otroci v vsakem režimu veselili. Naj zato tudi vsi decembrski prazniki ostanejo predvsem priložnost, da jih preživimo skupaj s svojimi najdražjimi.

*-dm-
ilustracija:
Szilveszter Bartkó*

Prižgali smo že četrto svečo na adventnem vencu, čez nekaj dni praznujemo božič in s tem je nastopil čas, ki nas opominja, da se že bliža konec leta 2022. V tem letu je Zveza Slovencev na Madžarskem (ZSM) ponudila pester izbor programov, ki so bili namenjeni vsem generacijam ne le v Porabju, ampak tudi zunaj državne meje.

Prireditve z različnimi vsebinami smo imeli vse leto. Bogat repertoar programov se je začel že sredi januarja. V sodelovanju s Pokrajinsko in študijsko knjižnico Murska Sobota je ZSM pripravila predstavitev izsledkov raziskovalnega dela in otvoritev razstave *Slovenske knjige tiskarne Wellisch* v Slovenskem domu v Monoštru, nadaljevanje te serije pa smo imeli jeseni, ko smo predstavili izsledke raziskovalnega dela in otvoritev razstave *Ljudje, ki so spreminjali Porabje: življenska zgodba tiskarja Bele Wellischa*.

ZSM je tudi v tem letu sodelovala z Državno slovensko samoupravo pri organiziranju proslave ob slovenskem kulturnem prazniku. V kulturnem programu z naslovom *Črepinje srca*, za katerega je scenarij napisala višja svetovalka za slovenski jezik Valentina Novak, so se 4. februarja predstavili učenci Dvojezične osnovne šole Števanovci, dijaki Gimnazije Monošter in Komorni zbor ZSM Monošter. Slavnostna govornica na prireditvi je bila Ibolya Dončec Merkli, glavna urednica televizijske oddaje Slovenski utrinki. Slovesnosti se je udeležila tudi ministrica za Slovence v zamejstvu in po svetu dr. Helena Jaklitsch in nagovorila navzoče. Spregovoril je tudi državni podsekretar za cerkvene in narodnostne zadeve pri uradu predsednika vlade dr. Zoltán Fürjes ter obenem predal štipendijo

dijaku monoštrske gimnazije Áronu Jakabu Soósu. V predprijavi dvorane je Dvojezična osnovna šola (DOŠ) Števanovci pripravila razstavo lončarskih izdelkov.

Letošnji Porabski dan je potekal na Verici 11. junija v soorganizaciji Občine Verica - Ritkarovci. Program se

učni poti travniških orhidej, gastronomsko delavnico pri novi peči ali ogledom razstave z naslovom *Domači obrazi, Veriško-ritkarovski fotoarhiv*. Po uradnem delu programa se je začela zabava z ansamblom Modrijani, ki je poskrbel za odlično razpoloženje.

Ob tem so v septembru in oktobru v organizaciji kabineta zagovornice slovenske narodnosti v madžarskem parlamentu, Državne slovenske samouprave in ZSM potekala srečanja o popisu prebivalstva s tistimi, ki so se izselili v bolj oddaljene kraje, kot so Budimpešta, Moson-

Novak pa so spoznali Porabje skozi šolski paket, torej kot ga vidijo mladi.

Jeseni smo praznovali 30. obletnico odprtja mejnega prehoda Gornji Senik-Martinje na kraju samem, kjer so po kratkem kulturnem programu napovedovali zgodbe o odprtju mejnega prehoda in življenju za železno zaveso.

25. oktobra je v konferenčni dvorani Slovenskega kulturnega in informacijskega centra potekal Informacijski dan v soorganizaciji Generalnega konzulata Slovenije v Monoštru. Program (Javni razpis za spodbujanje gospodarskih naložb mikro, malih in srednje velikih podjetij, ki delujejo na območju, kjer živijo pripadniki avtohtone slovenske narodne skupnosti na Madžarskem 2021-2024) sta predstavila državni sekretar ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo mag. Dejan Židan ter direktor direktorata za regionalni razvoj na istem dr. Robert Drobnič.

Kulturne skupine

Pod okriljem ZSM delujejo kulturne skupine, ki prispevajo k ohranjanju identitete, jezika in kulture ter na nastopih zastopajo Porabje ne samo doma, ampak tudi v tujini.

Leta 2022 so imele kulturne skupine 67 nastopov v Porabju, Sloveniji, na Madžarskem in Hrvaškem: Mešani pevski zbor Avgusta Pavla Gornji Senik 12, Folklorna skupina Gornji Senik 3, Sakalovska folklor 10, Komorni zbor ZSM Monošter 8, Folklorna skupina upokojenk 7, števanovski Veseli pajdaši 1, Porabski trio 13, števanovski Cerkevni zbor 8, otroška pevski skupina Seniške sinice 5.

Folklorne in pevske skupine Zveze Slovencev so letos na-

je začel s slovensko mašo v šotoru na dvorišču kulturnega doma. Sledila je slovesna predaja novozgrajene stavbe, ki se imenuje *Iža s pečjauw* in je bila zgrajena v okviru madžarskega razvojnega programa za Porabje. V kulturnem programu so nastopili pevska skupina Seniške sinice ter folklorni skupini z Gornjega Senika in iz Cerkvjenjaka. Nato so podelili priznanja za *Porabje*, letos so jih prejeli Marijana Kovač, Attila Gyécsek in Jelka Pšajd. Dogodek je bil obogaten tudi z dodatnimi programi, udeleženci so lahko izbrali med pohodom po

Z naslovom *Šepet rože/Sausnja rauže* smo 23. junija praznovali dneva državnosti v organizaciji generalnega konzulata Slovenije v Monoštru in ZSM v Slovenskem domu v Monoštru. V kulturnem programu po scenariju višje svetovalke za narodnostno šolstvo Valentine Novak so nastopili učenci in dijaki porabskih osnovnih in srednjih šol ter Komorni pevski zbor ZSM Monošter.

Letošnje leto je bilo pomembno za porabske Slovence tudi zato, ker smo imeli na Madžarskem ljudsko štetje, kjer smo lahko ponosno izpovedovali, da smo Slovenci.

magyaróvár, Tatabánya in Sombotel. Srečanja so priredili tudi v Reniku in Čretniku, kjer prav tako živijo Slovenci.

Mlada generacija je tudi lahko našla program zase, saj so se lahko jeseni udeležili dvodnevne srečanja mladitv mreže Alpe-Jadran v Slovenskem domu v Monoštru. Okrog 50 mladih je prišlo iz zamejstva: Avstrije, Madžarske, Hrvaške in Italije. V dvodnevne programu so si mladi ogledali Muzej mejne straže v Števanovcih ter odkrivali Porabje, s pomočjo višje svetovalke Valentine

PEV NA MADŽARSKEM V LETU 2022

stopale na naslednjih večjih prireditvah:

- Folklorna skupina ZSM Gornji Senik se je 3. aprila udeležila Maroltovega območnega srečanja odraslih folklornih skupin v Cerkvenjaku.

- Na povabilo Pevskega društva Ivana Cankarja Vrhnika je 7. maja Porabski trio ZSM sodeloval na IV. mednarodnem pevskem festivalu z naslovom Pod jasnim nebom rdeča roža na Vrhniki.

- 30. aprila so na zborovskem koncertu z naslovom Pozdrav pomladi v monoštrskem Refektoriju nastopali domači pevci Komornega zbora ZSM Monošter, gostili so prijateljski zbor iz Logatca in Obrtniški mešani pevski zbor Notranjska.

- 21. maja je Javni sklad za kulturne dejavnosti, območna enota Murska Sobota, organiziral območno revijo odraslih pevskih zborov in vokalnih skupin v Murski Soboti. Na reviji je sodelovalo 9 zasedb, med njimi dva zbora iz Porabja: Mešani pevski zbor (MePZ) Avgusta Pavla ZSM Gornji Senik in KZ ZSM Monošter.

- Na povabilo Kulturno-umetniškega društva Cvetlinski zvon se je Folklorna skupina ZSM Sakalovci 28. maja udeležila folklornega srečanja v Cvetlinu na Hrvaškem.

- Komorni pevski zbor ZSM iz Monoštra in Porabski trio sta 18. junija gostovala v Logatcu. Skupini sta vračali gostovanje Obrtniškega mešanega pevskega zbora Notranjska, ki je Monošter obiskal konec aprila.

- Državni narodnostni in gastronomski festival z naslovom Kevefest je bil 18. junija v kraju Ráckeve. V kulturnem programu se je predstavila tudi slovenska skupnost, nastopila je FS ZSM Sakalovci s porabskimi plesi.

- MePZ Avgusta Pavla ZSM Gornji Senik se je 19. junija

udeležil 48. tabora slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični. Prireditelj je potekala v poklon in spomin Stanetu Pečku, ki je več kot trideset let pripravljala scenarij šentvidskega tabora. Slavnostni govornik je bil Alojz Kovšca, predsednik državnega sveta Republike Slovenije.

- V Novem mestu je 2. julija potekala sklepna prireditev srečanja Slovencev iz zamejstva in sveta Dobrodošli doma, ki jo je letos organizirala Rafaelova družba. V programu zamejskih in izseljenjskih skupin je nastopilo 13 skupin, med njimi tudi Komorni pevski zbor ZSM.

- 21. avgusta je na litaniji pri kapelici v Otkovcih v soorganizaciji Društva za lepšo vas in ohranjanje izročila Števanovci sodeloval Cerkveni zbor ZSM iz Števanovcev. Dvojezično litanijo sta vodila gornjeseniški in markovski župnik Tibor Tóth in Dejan Horvat.

- V organizaciji ZSM so 11. septembra na zborovski koncertu z naslovom Pozdrav jeseni v Slovenskem domu v Monoštru sodelovali MePZ Slovenski dom Zagreb, MePZ Avgusta Pavla ZSM Gornji Senik, MePZ Ivana Cankarja Vrhnika in MePZ Andreja Maroše DU Beltinci.

- Televizija Slovenija je 1. oktobra v okviru projekta Kje so tiste stezice gostila štiri zamejske pevske zборе iz Avstrije, Hrvaške, Italije in Madžarske. Iz Porabja se je s svojimi zborovskimi pesmi predstavil MePZ Avgusta Pavla ZSM Gornji Senik pod vodstvom Cirila Kozarja.

Priznanja

Slovesna podelitev priznanj *pro cultura minoritatum Hungariae 2022* je bila 20. maja, ZSM je letos za priznanje predlagala Dušana Mukiča za njegovo uredniško, prevajalsko in literarno

delovanje ter vsestransko predstavljanje slovenske narodnostne skupnosti na Madžarskem. Dušan Mukič je med drugim odgovorni urednik oddaje Slovenski utrinki na madžarski nacionalni televiziji in sodelavec časopisa Porabje, zbiralec slovenskih ljudskih pesmi ter pevec

in Slovenije. Udeležbo porabske ekipe je na srečanju podprla ZSM.

21. septembra, ob dnevu slovenskega športa, smo v Slovenskem kulturnem in informacijskem centru odprli razstavo z naslovom Šport je praznik. Odprl jo je podpredsednik Olimpijskega komiteja Slovenije – ZSZ Janez Soderžnik.

Šege in običaji

Ohranjanje porabskih šeg in običajev je ena najpomembnejših dejavnosti ZSM, zato večkrat v letu pripravimo programe, ki so povezane s starimi šegami. 7. aprila smo organizirali medgeneracijsko velikonočno delavnico v Kulturnem domu v Števanovcih, kjer smo najprej prisluhnili predavanju etnologinje Jelke Pšajd o velikonočnih šegah, nato smo pa izdelovali pirhe na stari način batik ob pomoči sodelavk Pomurskega muzeja Tamare in Marjete Andrejek. 29. septembra smo v okviru projekta Dnevi evropske kulturne dediščine organizirali rokodelsko delavnico, na kateri so udeleženci izdelovali papirnate rože z različnimi tehnikami pod vodstvom domačink iz Porabja (Iluška Doncsecz iz Otkovcev in Števanovcev, Marija Csato, Margit Korpics) in Milene Fridl - Zelenik iz Slovenije. Na delavnici so predstavili proces izdelovanja poročne okrasja in različnih vrtnih rož.

Rokodelke iz Porabja so se letos prvič udeležile 7. vseslovenske razstave rož iz krep papirja, ki je potekala 28. maja v organizaciji združenja Vranske rož'ce v športni dvorani Vransko. Na razstavi se je predstavilo več izdelovalcev rož iz raznih krajev Slovenije.

(se nadaljuje v naslednji številki)
Lilla Bugán, sodelavka Zveze

PO STEKLENI POTI V KOROŠKEM POKRAJINSKEM MUZEJU

Generalna skupščina Združenih narodov je leto 2022 razglasila za mednarodno leto stekla. Slovenija se v praznovanje vključuje s projektom Po stekleni poti. Steklo ima po-

da je KPM varuh dediščine vseh dvanajstih občin koroške regije, v svojih zbirkah hrani steklene predmete različnih namembnosti in iz različnih časovnih obdobj.

Lekarniške stekleničke

membno vlogo v današnjem življenju, je izjemno pomemben medij v industriji, umetnosti in njegov zgodovinski razvoj je nedeljiv del napredka in razvoja človeštva. V Koroškem pokrajinskem muzeju (KPM) – kot tudi v nekaterih

Na Koroškem muzejskem večeru v novembru je bila tako izpostavljena tema z naslovom Lekarniško steklo in lekarništvo vseh mestnih lekarn na Koroškem. Avtorica predstavitev je bila kustosinja etnologinja Andreja Šipek, ki

Stara lekarna v Prevaljah

drugih po Sloveniji – hranijo steklene predmete, med katerimi najbolj izstopata stekleno pivsko posodje iz Sokličeve zbirke ter lekarniško steklo oz. posode, ki je bilo nekoč v uporabi v stari Koroški lekarni. Namen praznovanja je v prvi vrsti opozoriti na pomembno vlogo stekla v vsakdanjem življenju ter posebej izpostaviti tehnološki, znanstveni, kulturni in gospodarski pomen tega materiala. Glede na to,

je predstavljala uporabnost in raznolikost lekarniškega stekla skozi razvoj javnih mestnih lekarn na Koroškem. Kustosinja je povedala, da je v devetdesetih letih 20. stoletja KPM, Muzej Ravne na Koroškem, prejel v dar zbirko lekarniške opreme z javnega zavoda Koroška lekarna. Fond obsega približno 800 različnih lekarniških predmetov, od tega 265 steklenih. Steklena lekarniška stojnice so iz bruše-

nega stekla in že industrijske izdelave. Lekarniške steklenice so različnih velikosti ter oblik, pri nekaterih je brušena tudi signatura. Steklo kot material je zlasti primerno za shranjevanje zdravilnih tekočin in praškov, saj je odporno proti kislinam in se ne navzame vonja ali okusa. Ohranjene lekarniške steklenice iz pohorskega stekla so različnih oblik in velikosti, večinoma pa so izdelane iz brezbarvnega prozornega stekla, kobaltno modrega ali rjavega stekla. Poznamo kvadratne, ovalne in okrogle z različno širokim ustjem. Dolgo časa so steklenice zapirali z lesenimi ali plutovinastimi zamaški, pozneje pa so se pojavili stekleni. Inventar lekarn je bil določen in se je skozi čas zelo malo spreminjal. V sodobnih lekarnah ni več lekarniških steklenic in stojnic z zdravili, ki so jim v preteklosti dajale poseben čar. Lekarniško steklo iz Koroške lekarne pa je shranjeno v depozitu muzeja.

Sokličevo zbirko, ki jo je osnoval župnik Jakob Soklič (1893–1972), je KPM, Muzej Slovenj Gradec, dobil v hrambo in upravljanje leta 2013. Zbirko sestavlja približno 2000 muzealij z različnih strokovnih področij. Med njimi je več kot 400 etnoloških predmetov, od teh je 48 kosov steklovine. Prevladuje pivsko posodje, predvsem kozarci in steklenice. Večina se uvršča v 19. stoletje, nekaj kosov je tudi iz 18. in 20. stoletja, po oblikah in načinu izdelave pa sodijo med pohorsko oziroma štajersko steklo. Del steklenih izdelkov iz Sokličeve zbirke je umeščen v stalno razstavo KPM.

O zgodovini lekarn je znano, da so prve v Evropi nastale v 13. stoletju. Z zdravili so oskrbovale prebivalce v bližnji in daljni okolici. Seveda so bila to predvsem zdravila, pripravljena iz zdravilnih rastlin, pa tudi raznih mineralov in posu-

šenih delov eksotičnih živali. Ob tem povzemam nekaj besed, ki jih je zapisala magistra Irena Pušnik; omenja, da je Lekarna Slovenj Gradec najstarejša lekarna na področju današnje Koroške. Ustanovljena

je bila leta 1706 z namenom, da se uredi lekarniška dejavnost na področju Mislinjske doline. Lekarna opravlja svojo dejavnost že več kot tristo let v istih prostorih, v centru Slovenj Gradca. V Dravski dolini so preskrbo z zdravili najprej prevzele nune iz dominikanskega samostana v Radljah, in to že v 17. stoletju, medtem ko je z ukinitvijo samostana leta 1782 prenehala delovati tudi samostanska lekarna. Šele

leta 1923 je magister Vladimir Tomič odprl lekarno v Radljah ob Dravi in jo poimenoval Lekarna pri sv. Mihaelu. V bli-

lekarniška dejavnost na Koroškem postopoma razširila in postajala njenim prebivalcem vse dostopnejša. Danes za preskrbo z zdravili in z nasveti o pravilni ter varni uporabi zdravil skrbi deset lekarn ter

Sv. Kozma in Damjan s steklenimi lekarniški pripomočki

dve lekarniški podružnici. Očitno je, da večina lekarn nosi imena po svetnikih, kar pa se zagotovo navezuje na prva arabska zdravnik in lekarnarja v zgodovini, dvojčka sv. Cirila in Metoda, ki sta hkrati zaščitnika vseh zdravstvenih delavcev. V rokah držita značilne prepoznavne lekarniške attribute, in sicer sv. Damjan najpogosteje drži urošopsko bučko, sv. Kozma pa medicinsko škatico in lopatico, včasih tudi oljno vejico kot znak mučeništva. Včasih držita tudi medicinske inštrumente ali Merkurjevo palico z dvema kačama, ki je bila že od nekdaj znamenje zdravnikov in farmacevtov. Kot zanimivost je dobro dodati, od kod sploh prihaja ta zanimivi simbol. V stari Grčiji je deloval zdravilec Asklepij (njegov rimski dvojec Eskulap), ki se je veliko ukvarjal z zdravjem ljudi in zaradi tega so ga celo uvrstili med polbogove. Po njegovi smrti so mu postavljali kipe in verjeli, da tudi prisotnost njegovega kipa lahko zdravi bolne. Prepričani so bili, da lahko

Steklen pivski kozarec

žnjem Dravogradu pa segajo začetki lekarniške dejavnosti v leto 1939, ko je magister Herman Klobučar odprl Lekarno pri sv. Cirilu in Metodu. Prebivalci Mežiške doline so se dolga leta z zdravili oskrbovali v lekarni v sosednjem Pliberku, prvo lekarno pa so dobili leta 1926 na Prevaljah. Ustanovil jo je magister Nikola Jordanič in jo poimenoval Lekarna pri sv. Mariji. Po letu 1950 se je

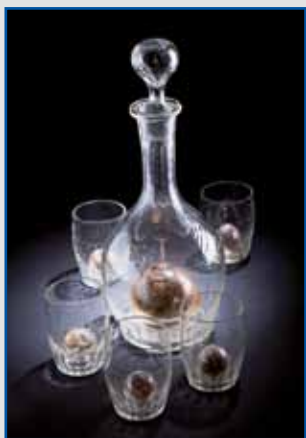
Minilo je 400 let od njegovega rojstva

SKLADATELJ IN JEZUIT JANEZ KRSTNIK DOLAR (ok. 1622–1673)

človekova duša preide iz kipa v telo kače, zato so vzgajali različne vrste kač, jih ovijali okrog Eskulapovih kipov in jih prodajali kot posvečene. Zato je kača oziroma dve kači, oviti okrog palice, še danes simbol zdravstva. Kače pa so mitološko pomembne tudi zato, ker simbolizirajo strup. Zdravilo in strup pa sta si mnogokrat zelo blizu.

Znane so tudi Galenske lekarne. Imenovane so po najpomembnejšem človeku z začetka našega stetja Galenu (130–200), ki se je prav tako ukvarjal z medicino. Njegova pravila sestavljanja in priprave zdravil so zahodni Evropi vladala kar 1.500 let. Eden izmed njegovih izumov je na primer hladilna krema, katere sestava je podobna še danes. Galenske lekarne lahko v današnjem času najdemo po mnogih mestih v Sloveniji.

Ob okvirni zgodovini o koroških lekarnah pa je vsekakor smisel samega stekla v tem, da nas nagovarja s svojo čisto

Ženitovanijska steklenica
s čepom in kozarci

prosojnostjo, transparentnostjo ter svojevrstno eleganco, še posebno, če je estetsko oblikovano. Sicer pa nam o steklu največ vedo povedati ustvarjalci in umetniki, ki ustvarjajo s tem materialom. Pravijo, da je prijateljevanje s steklom sicer nadvse zahtevno, a tistega, ki se je z njim enkrat »srečal«, ne mine vse življenje.

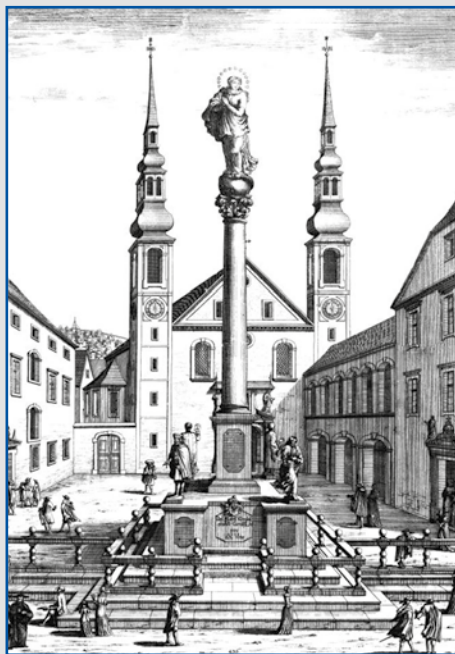
Mojca Polona Vaupotič

O slovenskem skladatelju ali skladatelju na slovenskih tleh Janezu Krstniku Dolarju vemo to, da je bil glasbeni ustvarjalec v slogu visokega baroka in da je pisal vokalno-instrumentalna in instrumentalna dela z živo, ljudski glasbi sorodno melodiko, s harmonsko učinkovitim stavkom in z razgibano ritmiko. Kot inventivni avtor in navkljub vplivom sočasnih italijanskih in francoskih zgledov je Dolar ustvaril izviren izraz. Bil je najpomembnejši skladatelj slovenskega rodu v

17. stoletju ali tudi »znameniti Kamničan«.

Z njegovim rojstnim datumom je še dandanes kar nekaj križev in težav. Rojen 24. /?/ 6. 1621 je končal gimnazijo pri jezuitih v Ljubljani, filozofijo (1642) in teologijo (posvečen 1652) pa na Dunaju. V letih 1645–1647 in 1656–1658 je bil glasbeni vodja jezuitske šole v Ljubljani, kjer je tudi poučeval: leta 1645 parviste, leta 1646 sintaksiste in leta 1647 poetike. Med drugim bivanjem v Ljubljani je prevzel poleg pouka retorike tudi funkcijo glasbenega vodje. To je bil tudi še leta 1658. Na praznik Marijinega vnebovzvetja (1658) se je Dolar slovesno zaobljubil in prestopil v red profesorjev. Po redovniški zaobljubi je moral v nemški Passau, nato v madžarski Győr in na Dunaj. Tam je bil od leta ok. 1661 vodja glasbenega kora in kapelnik v jezuitski cerkvi Am Hof. V šestdesetih letih ga tako najdemo v matični

hiši profesorov kot regensa seminarja sv. Ignacija in Pankracija. Tam, na Dunaju, je 13. feb. 1673 tudi umrl in je pokopan.

J. V. Valvasor, Marijin steber pred jezuitsko cerkvijo
v Ljubljani

Bil je odličen skladatelj slovenskega glasbenega baroka. Kot takega ga je poznal tudi J. V. Valvasor: sonate, balletti ter vrsta latinskih maš, bolj ali manj monumentalno zasnovane psalm-ske maše. Med prvimi gre npr. predvsem za več uglasbitev psalma Miserere mei Deus, pri drugih pa za dela, kot je Missa sopra la Bergamasca. Sloni na popularnem severnoitalijanskem napevu za 5 pevcev, 5-glasni zbor, 2 violini, 3 viole, 2 trombona, 2 klarina, violone in orgle. Missa villana (1672) pa je za voljo značilnosti napevov kot nekakšna »vaška maša« za 6 solistov, 6-glasni zbor, 2 violini, 2 violi, violone in orgle. Zvočne razsežnosti so največje pri Missi Viennensis. Ta zahteva kar štiri 4-glasne zборе s 16 solističnimi pevci ter instrumentalni ansambel trobil in godal z ustreznimi solisti 2 violin, 5 viol, 2 kornetov, 3 pozavn, fagota, violona in orgel z bassom con-

tinuom. Razen v sonatah, ki so instrumentalne in v Benedictusu, ki je za solistični (pevski) bas, violino, violoda gamba, orgle in violone, nastopajo povsod drugod vsi izvajalci. Tako ta oblikovno čista skladba preseneča iz različnih zornih kotov. V svoji celovitosti je grajena preudarno in zvočno bleščeča, pompozna stvaritev.

Skladatelj je dajal prednost vokalno-instrumentalnim delom. Bil je najpomembnejši skladatelj slovenskega rodu v 17. stol. Ker je bil več glasbenik, je morda pisal tudi glasbo za jezuitske šolske igre. K temu napeljujeta

suite, saj jih sestavljajo zanj značilni stavki, kot so: allemanda, courante, sarabanda, gigue in terza. Skladatelj jim dodaja še uvodne intrade in sklepne retirade; v primeru Ballettov à 5 pa še sonate. Dolarja zaznamuje vse prej kot zgolj humanistično ljubiteljsko ukvarjanje z »lepimi umetnostmi«, kamor nedvomno sodi tudi glasba. Slogovno, s sredstvi in izrazom, kažejo Dolarjeve skladbe tipične poteze tedanjega razvojnega časa. V njih so sicer še nekateri elementi italijanskega sloga, ki je bil v sredini 17. stol. aktualen malone po vsej Evropi. Zaradi napred-

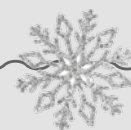

Veduta madžarskega Győra danes (vir: splet, Wikipedija)

Musicalia varia (1665) in Drammeta seu Miserere Mei Deus (1666). Koncertno bolj znane so Dolarjeve instrumentalne sonate in balletti. Medtem ko je Sonata à 10 zasnovana kot paassacaglia in sloni na izrazitem variacijskem principu, so odstavki v Sonati à 13 bolj dodelani in predvidevajo celo naslednje in tipične baročne kontraste v tempih. Balletti so namenjeni samo godalnim instrumentom, namenjeni pa niso le družabnim potrebam, ampak tudi kot vložki raznim odrskim predstavam. Tako so Dolarjevi Balletti à 4 in Balletti à 5 v bistvu plesne

nega idejnega koncepta se je uvrstil med značilne predstavnike visokega baroka evropske glasbe. Dolarjevo kompozicijsko delo se je začelo že v Ljubljani in vzpelo zlasti v tujini. Dolar je v svojem delovanju prispeval k razvoju slovenske glasbe tudi poustvarjalno, pedagoško in vzgojno. Ohranilo se je le štirinajst skladb. Vse, razen ene, ima Umetnostnozgodovinski muzej v Kromeržiju na Češkem/Moravskem, eno pa še knjižnica samostana v avstrijskem Kremsermünstru.

Franč Križnar

Denis Tamaško – nauvi hodoški župan

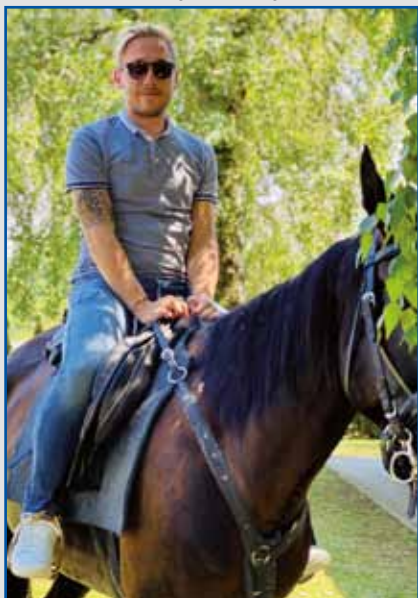
NAJMLAJŠI ŽUPAN V ROSAGI

Super volilno leto se je v Sloveniji končalo z lokalnimi volitvami, na sterih so volivci voodaberali nauve župane in člane občinskih kotrig. Pisali smo že, ka je v Občini Hodoš, stera je ena najmenših v rosagi, Denis Tamaško dojoblado dozdašnjoga župana Ludvika Orbana. 29-letni Tamaško, steri je zdaj najmlajši župan v Sloveniji, je daubo skor 58 procentov glasov.

»Veseli sam, ka sam gvino, znam pa ka je tau tudi ena velka odgovornost,« je prva pravo Denis Tamaško, o sterom zavolo toga, ka je zdaj najmlajši župan v rosagi, mediji zadnje cajte dosta pišejo in gučijo: »Tudi na tau mo se mogo navaditi pa mislim, ka nede problemov.«

Sogovornik pravi, ka so bila njegva deteča leta lejpa. Mlajši z vesnice so dostakrat vküper prišli pa so se špilali na igrišči, pauleg toga so vküper odili tudi v dvojezično šaulo v Pro-

gorraso tak z vogrskim kak tudi s slovenskim gezikom, vej pa se je njegva mati Milena, stera se je prva pisala Tibola, iz Būdinec priženila na Hodoš. »Doma pa tudi s pajdaši se v glavnom po vogrski pogučavlemo, z

Gda je ške biu zaposleni v Lendavi in so v Dugi vesi pripravili tabor za mlajše, se je vseu tudi na konja

mamo pa slovenski. Leko ške tau povem, ka je mamina stara mati bila doma v Porabji. Tak mama kak moja teta sta dosta ojdli prejk k žlati na obisk v Števanovce,

žitki, vej pa je ona tista, stera ti pomaga, pa tudi ti si tisti, steri ji leko pomagaš. Mam ške sestro Meliso, stera je eno leto mlajša od mene, ona pa se je pred dvema letoma odselila v Gornje Petrovce, samo dostakrat pride domau na obisk.«

Sedem od osmih šaularov iz Densovoga razreda se je odlaučilo, ka do vsi šli na soboško gimnazijo: »Tam smo te dale sošolci bili, tak ka nam je te leži bilau. V Mursko Soboto sam se največkrat pelo s cugom, dostakrat pa tudi z očom, steri na Slovenskih železnicah dela, tak kak sam zadnji dve leti tudi ges.«

Po zgotovljeni gimnaziji je študero logistiko, in tau v Celji. Prva kak je na štrejki začno delati kak prometnik, in tau v kraji Pesnica pauleg Maribora, je en cajt tudi na madžarski narodnostni skupnosti v Lendavi. »Delo prometnika je fejest odgovorno, vej pa odgovarjaš za lidi, za njihove žitke pa tudi za same cuge. Če se kaj zgodi, je leko tudi velka škoda. Bile so tudi kakše nevole, gnauk je delovni stroj en cug tavidaro, ali, kak so tudi preiskovalci ugotovili, sam ges nej za tau biu kriv,« je ške povedo sogovornik, steri se je odlaučo, ka de za štiri lejta zamrzno svojo delovno mesto in de poklicni župan na Hodoši. Tau pomeni, ka de se zdaj tudi večkrat leko srečo s svojo deklino, stero je najšo pauleg Porabja: »Več kak leto pa pau sam nej več ledičen, vej pa sam vküper z Doro Vilics iz Rábafüzesa, stero sam spozno prejk enih kolegov. Mava se fajm. Več ali menje sva vküper, malo pri njoj, malo pa pri nas. Brodim, ka va se zdaj malo več vidla, vej pa se ges nemo več tak daleč vozo do službe.«

Denis Tamaško pravi, ka se je za tau, ka kandidera za župana, odlaučo zavolo toga ka je brodo, ka občina nūca spremembe. Najbole so ga podpri

mladi. Veseli je, ka je prišlo na volišča skor trifrtale vsej volivcov. »Rejsan smo mala občina, vej pa je pauleg Hodoša tū ške Krplivnik, steri ma zaselek Domaföld. Dosta, sploj velke reči, so že napravlene, ali neka dela nas ške čaka, recimo

se je včas kak trener tudi sam rad spravlo, pa tudi sam je v domanjom klubi več kak deset let špilo fotbal. Zadnja lejta je za tau nej bilau cajta, mogauče ga pa zdaj kak župan pa najde, je ške cujda Denis Tamaško, steri si želi, ka bi pauleg sodelovanja z občino Bajánsenye in

Denis Tamaško je duga lejta špilo fotbal v domanjom klubi

v Krplivniki trbej napraviti pločnike pa posvejte v vesnici, v Domaföldi obnoviti veški dom, na Hodoši pa pri vrtci oziroma šauli igrala za mlajše. Pri mladinskom dau mi tudi ške trbej kaj napraviti, ka de te ške več turistov prišlo k nam. Sploj bi rad

drūgimi sausednimi občinami navezali stike tudi s porabskimi občinami. »Neka izkušenj v politiki sam že meu, vej pa sam od leta 2018 član občinske kotrige, pauleg toga pa sam pred tistim, ka sam začno delati na štrejki, biu neka cajta zaposleni tudi v

Denis in njegva Dora

senjakovcaj. Zavolo toga ka je leranca betežna bila, je mogo sam že v drūgom razredi titi v Prosenjakovce. Ovak pa je tak, ka na Hodoši mlajši pauleg vrtca v prviva dva razreda dejo v podružnično šaulo: »Z busom smo se vozili v šaulo. Tau je biu eden najbaukših talov šaulivanja.« Pravi ške, ka je

tudi v Monošter, samo zdaj v zadnji lejtaj je tej stikov že malo menje,« je povedo Denis Tamaško, steri gnesden žive vküper z starim očom in materjo pa starišoma, v rami pauleg njih pa žive ške od dejdeka sestra, tak ka so z držino fejest povezani: »Ge tak brodim, ka je držina fejest fontoška v našom

Trener in njegvi mladi fotbaleri

biu, če bi napravili eden pokriti plac, ka nam te nej bi več trbelo za prireditve šatore postavlati,« je povedo nauvi hodoški župan, steri brodi, ka bi trbelo ške napraviti kakšno košarkarsko igrišče, pa mogauče ške fotbalsko z umetno travo, ka bi te leko ške bole privabili tudi mlade fotbalere, s sterimi

Lendavi na madžarski narodnostni skupnosti, pa sam te dostakrat šau na kakši dji-leš v Ljubljano, tudi v Budimpešto,« je na konci ške cujda Denis Tamaško.

Silva Eöry
Vsi kejp: osebni arhiv
Denisa Tamaškoja

Dekličina s spicami

Hans Christian Andersen (1805–1875) je biu dan-ski pesnik in pisatelj, šteri je s svojimi mlašečimi pripovedjstami najbolje eričen grato. V tej se z ednoga tala skrivata čalarija in radost, z drugoga tala pa nam pripovedjajo o trpljenji in žalosti srmakov. Prešтите zdaj njegvo venak najbolje prilübleno silvestersko pravlico in si v svoji svetešnje okinčani izaj malo zbrodite na vse tiste, šteri v tajoj mrzloj zimi zaman iškejo toplaučo.

Biu je nesmileni mraz, snejg je üšo in se je že spiščavala nauč; kalendar je kazo slejden den v leti. V grauboj zimi je po kmični ulicaj stapala edna srmačka deklčina, gauloglava in bausa. Gda se je napautila z domi, je na nogaj eške mejla papuče, če rejsan so dosta nej hasnili. Vej so pa bili veuki, preveč veuki – nekda je je nosila eške njena mati –, in kak je spred dvej kočüjov doj s poštiye skaučila, sta z njeni naug na gnauk dojspadnila badva papuča. Prvoga je zgrabo en frnanc in ž njim odleto – špajso se je, ka de ga prej po ženitvi nüco kak zibeu –, drugoga pa je sirauta nikak nej najšla.

Tak se je zgaudio, ka je po ulicaj ojdla bausa in strašen mraz je njene nogé do sive-redeče zoškipo. Vküp je primlila svoj ronjavi förtok: v njem je rogato en küp žvepleni spic, v rokej pa je stiskavala edno škatülo. Cejli mili den je zaman ponüjala svojo blago, ranč edno spico so nej küpili od nje in alamižno ji je tö niške nej dau. Lačna je bila, trausila se je od mraza, tak se je dale vlačila; če go je štoj vüdo, se ma je srcé paralo. Snežinke so se blisketale, gda so se kelile na njene kondrave, duge vlasé, una se pa je s tejm nika nej spravlala.

Z auken je na ulico vösijala sveltina in je lepau denelo po pečenoj gausi, vej je pa biu svetek, silvestrovo. Maloj sirauti je samo tau krauzilo po glavej.

Skrila se je v en kaut, za

kiklaum ednoga rama, in svoje bause nogé potegnila pod sé. Tam go je eške bole mrazilo, skor ka bi nej zmrznila, domau pa se je nej pokisila oditi, vej je pa cejli den en paučeni graušli nej zaslüžila, oča bi go zavolo toga gvüšno zlomato. Ovak pa bi doma tö nej baukše bilau, v iži na paudi brije mraz, vöter kóle skaus lüknje na streji, zaman so tiste vekše zade-lali s slamov in cotami.

Mali prsti so ji že skor čistak drveni gratali. Kak fajna bi bila edna spica, samo en falat! Če bi edno vö s škatüle vzela, go potegnili po stenej in tak vužgala, pri ognji pa si segrela rokau! Končno se je naknila in vužgala edno spico. Kak veselo je siknila, kak je plajuto njeni plamén! Svejkeu je biu in topeu, kak svejčin odjen, deklčina je radostno držala rokau nad njim.

Biu je čüdiviten plamén! Dekličina, štera je odavala spice, je čütüla, kak liki bi sejdlja pred železnimi kalami z lejpim kufernim prkovačom in kufernov cevjav – tak dobro je bilau gledati odjen, tak dobro je spadnilo segrevati se pri njem! Že nogé je tö vövtegnüla, ka bi jim bole toplo gratalo, depa v tistom megnenji je spicin plamén dojvugasno, preminaule so železne kale, in deklčina je pá sejdlja v mrzлом steninom kotej z dojzgorejlov spicov v rokej.

Naprej je vzela edno drugo spico in go vužgala. Svekli-

na je spadnila na stenau, napravila svejklost v veličini prgiška, in na tistom mestu se je tak vidlo prejkstené, kak liki bi s čiste glažojne bila: deklčina s spicami je vidla nut f üžo. Znautra je stau eden veuki sto, pokriti s snežno bejlim prčecom, na njem

nauč v iži bogatoga bau-toša, pri šterom je pokušivala nut na glažojnatne dveri. Kak liki bi zdaj sejdlja pod drejvov in gledala stau pa stau svejč na vej-kini vrekaj, farbaste male kinče, štere je do tega mau samo v bautini auk-naj vidla. Že je vövtegnüla

edna zvezda spadne, se edna düša postavi pred Bože lice.»

Pá je potegnüla edno spico po stenej, in na gnauk je kauli njé gratala veuka svejklost. V tajoj čistoj sveltini je stala njena že davnik pokojna babica, štera je nemili poglednila svojo vnükico in go zvala.

– Babica! – je skričala deklčina. – Babica, s sebov me vzemi! Vejm, ka me tünjaš, če spica dojzgori, preminësh kak tople kale pa pečena gaus pa čüdivitno lejpi krispan! Ne njaj me tü, babica!

In brž je vužgala na stenej edno cejlo škatülo spic, ka bi stavila libleno babico; vnauge so tak žarile, kak liki bi sunce sijalo. Babica je eške nikdar nej tak lejpa, tak krepka bila. Z rokami je primlila deklčino in se zdignüla ž njauv; visiko, trnok visiko, gde nega mraza, gladi, straja, gde kralüjeta samo veseldje in sveltina.

V mrzлом zranki so deklčino s spicami najšli v tistom ižinom kotej: njeni redeči obraz se je smedjau, de je pa živlenja več nej bilau v njej. Zmrznila je v zimskoj nauči, puni s čüdami. Tam je ležalo mrtvo dejte na zranek nauvoga leta, kauli njé so bile raztrausene prazne škatüle in vnaugo-vnaugo dojzgoreli spic.

– Sirauta, stela se je malo segreti! – so gučali lidgé. Niške je nej znau, kelko čüd je vidla in kakša svejklost je gratala kauli njé, gda je med rokami svoje babice na vöke zapistila té kmičen svejt.

v domanjo rejč obrno:

Dušan Mukič

ilustracija:

Szilveszter Bartkó

»Dekličina, štera je odavala spice, je čütüla, kak liki bi sejdlja pred železnimi kalami z lejpim kufernim prkovačom in kufernov cevjav – tak dobro je bilau gledati odjen, tak dobro je spadnilo segrevati se pri njem!«

so se blisketali talejrgje s fajnoga porcelana, na sre-di pa se je kadila pečena gaus, punjena s šajbami in klocami. In ka je bilau najbolje čüdivitno: gnauk je samo ta pečena gaus skaučila vö s posaude, in z naužcom pa vilcov v rbtü začnila leteti prauti deklčini. Liki, jaj, plamén spice je pá taflukno, in nika drugo je več nej vidla, samo gaulo, mrzlo stenau.

Vužgala je edno nauvo spico: pri njenoj sveltini je vidla čüdiviten krispan, eške lepšoga kak na sveto

rokau, ka bi ednoga dojvzela, de je pa pá vugasno drauven plamén, in vnauge božične svejče so se pomalek zdignile v visino, cejlak gor do nébe, in tam gratale same zvezde blisketance. Gnauk je samo edna vöstaupila zmed nji in dojspadnila; s kmičnoga nebá je vövrezala en štráf sveltine.

– Nekak je mräu! – je saupnila deklčina; ponila je, ka ji je babica, edina, štera je bila dobra ž njauv, in štera je že davnik mrla, gnauk pravla: »Gda z nébe

Aleksander Ružič

PREPOVEDANI BOŽIČ

»Z of kraj Srebrnoga bregga je Porabje, s toga kraja pa je Goričko,« so nam naši stariši tolmačili, gda smo ešče deca bili. Mi smo tou nej bougzna razmili, ali smo pa znali, ka smo mi na Goričkom doma. Prek brega pa skouz gouščo smo v šoulo ojdli, zatou ka je v našoj vesi nej bilou šoule. Da smo na breg prišli, te se je od nas vidla srebrna krugla. Spitavali smo se, ka je tou leko ton, pa gé je tou. Gnesden znamo, ka se je od nas vido prek na Verico vodni tōren, ali te je bila tou za nas skrivnost pa tudi nišče od naši nam je nej znao tou raztolmačiti - zatou ka so tudi oni nika o tom, ka se z ofkraj granice godi, nej znali, če glij so pravili, ka tam tak gučijo kak mi eti pri nas. Granica je bila zaprejta in nej človik, nej stvar je nej smejla svobodno se pa ta iti.

V zimi je nej bilo naleki vsakši den iti v šoulo, zatou ka so se naše slouke noge, obūte v srmaške bočkore ali pa črevle, pogreznjavale v sneg do kolen. Je pa vseeno bilou lepou, najbolje da je Božič vcuj šou. Te smo znali, ka do doma kekse in pogače pekli pa ka do pri neštēni izaj Božič delali. V našoj vesi so ga delali samo pri eno par izaj, zatou ka se je tou državi, tistoj trdoj oblasti, nikak nej vidlo. Pa smo vsigdar v straji bili, če nede iža ali pa štoj z držine kaj štrofani ali bi ga pa mogouče tudi kama odpelali. Te je v našoj državi Božič

nej biu svetek. Na Božič smo šli v šoulo, pa lidje, šteri so že te kama na delo ojdli, so mogli iti delat, če v pisarne ali pa v fabrike v varaš. Boute so bile odprejte pa pošta je šla, in vse drugo, če je ešče kaj takšoga bilou. Božiček je nej odo, liki je za nouvo leto odo dedek Mraz. Moj dejdek je znao praviti, ka so toga z Rusije k nam fudnili in je biu namesto Božiča vōnajdeni. Zadnji den leta, na Silvestrovo, smo v šouli meli jelkovanje. Popejvali smo okouli djaliča, šteroga smo okinčali z vatov, ali so naše pesmi in deklamacije bile vse drugo, samo od Božiča je nej smeo nišče nika praviti, ali bi njemi pa smelo tou sploj na pamet priti. Tou je tak bilou vse do pred dobrimi trestimi lejt, gda so iz Vogrsko-ga Rusi odišli, pri nas pa je gratala Slovenija.

Pri našoj iži smo vsigdar meli Božič. Mama je očo zagnala v gouščo in vsigdar je znao z lejpim djaličom domou priti. Mama je spekla trde kekse: mašinske, pa mejsece, zvezde in ftice. Z iglouv ji je prepiknila, skouz napelala bejli cvōren pa gor na drejvo obejsila. V srebrni paper, šteroga sam vsigdar v knige ravnat djao, gda sam kakšo čokoladico do ubo prek leta, je zamotala oreje, pa tudi lejpe djaboke je gor obejsila. Najbole so se svejtli srebrni pa zlati dugi cukri, šteri so na bejli cvōrnaj doj z vejki visali, se vrteli in se veselo se pa ta zibali. Nazadnje je pod drejvo, štero je bilo piknjeno v kusti pen, okinčan s pijsanimi papejri za vence delati, ešče djala

eden naranč. Tou, od kega je dobila, sam nikdar nej zvedo. Da sam že biu malo vekši, sam njej tudi jaz pri tom pomago. Da je bilou božično drejvo okinčano, je cuj stoupila tudi babica in zmolili smo Oča naš. Če glij sam te vsega toga nikanej razmo, sam vseeno nindri notri čūjto, ka ma vse tou svojo diko. In sam se tudi držo reda: do Trej kralov se z drejva ne sme nika vzeti. Je pa mama vsigdar ešče malo več keksov spekla, kak ji je na drejvo bilou potrebno gor djati. Do svečnice, da smo drejvo razmetali, je ešče samo tūj pa ton kaši cukr na vejaj migeto, zatou, ka je te slačec biu vzejli.

Prvoga božičnoga drejva se spominam, gda sam v prvi razred v šoulo odo. Deca smo se po breggi s sanami vozili tisti božičini večer fejest dugo, zatou ka se je že delalo kmejče. Začno je fudati mrzel vōter - tam z Rusoškoga, kak je dejdek vsigdar pravo, da je mrzel sōver začno briti - in naednouk smo začūli, ka tam daleč nindri globoko pouka in bovnjari, zmes se je pa tū pa ton čūlo grdo cvileče škripanje. Prestrašeni smo vsakši svoje friško vkūppoubrali in da sam doma v vroučo kūnjo notri zleto, sam komaj kaj čednoga našim od toga raztolmačo. Ali je dedek vse razmo. Nej mi je znati, gé je kaj zvedo, ka se po svejti godi, zatou ka je te niti v Kmečkom glasi, šteroga je poštaš vsakši keden k iži prineso in ga je dejdek vsigdar cejlōga do prešto, nej nika takšoga pisalo. Sledkar mi je bilo

že bole sveklo in si tak mislin, ka je dejdek znao šteti tudi med vrstami.

Te si je samo zgučo:

»Rusi so na Vogrsko vdarili. Tou se od tam čūje. Boug zna, ka nas ešče vse čaka.«

Te sam tou nika nej razmo. Eno par lejt sledi, da je v ves prišla elektrika, je dejdek na taligaj eden den z boute radio pripelo. Od tistoga časa je babica skoron vsakši večer, te da je nikoga nej pri nas bilou ali pa smo nej kama šli, da je frtou osem vōra na stejni kazala, kūnjsko okno s kocov dojpokrila. Dejdek je na kratki val napravo in da je zeleno oko v radiji na šūrki kazalo, se je iz radia oglaso moški glas. Od te sam si samo zapoumno »sabad europa radio«, gnesden pa znam, ka je vse tou bilou. Dejdek je poslušo tisto, ka je bilou pri nas prepovejdano, vogrski pa zatou, ka je vseeno nej vsakši vogrsko rejč razmo. Sledi mi je tou njegovo poznavanje svejta prav prišlo, pa tudi dostakrat škoudilo, zatou, ka so do zdaj časi nej nikdar bili k pravici in resnici obrnjeni. Tisti večer, da smo se deca tak prestrašili, je v gongi na stouli že božično drejvo okinčano stalo. Malo za tistim se je pa v kūnjo naednouk postavlo soused - sigdar sam njemi mogo praviti boter, če glij so moji botri drugi bili - se na sredi kūnje razkoračo in pravo:

»A, pri vas je tudi okinčano drejvo! Tou pa gnesden več se ne pasa. Boukše se je takšoga abati!«

Toga človōka sam se do njegve smrti bojo. Tisti

njegov zeleni kolapoš pa tistiva dva srebrniva zoba, šteriva je vsigdar pokazalo, da je komi kaj zapoveddo ..., te se je pa oglasila mama:

»Boter, s tem mi nikome ne škoudimo. Tou sam jaz za našoga pojba napravila.«

Boter go je samo vō od kolapoša pogledno, se na petaj obrno in kak je friško prišo, je tudi tak odišo. V kūnji je gratala tjuča, te se je pa oglaso dejdek:

»On je oblast (hatalom). Zna se nam kaj slaboga zgoditi. Razmečimo ga!«

»Nej,« je pravila mama. »Če se ma zgoditi, de se tudi brez toga zgoudilo.«

In tak je prvo božično drejvo, šteroga se spominam, ostalo. In te ešče dugo lejt po tistom, dokeč je nej moja rojstna iža začnala dojmējati, je tak bilou. Smo pa bili zapisani, zatou ka mi je dejdek dosta sledi večkrat kaj od vsega tolmačo, pa tudi kaj slaboga se nam je znalo goditi. Dostakrat se spitavlen, kak tou, ka je na Vogrskom Božič nej biu prepovejdani in je biu svejtek, če glij je tam bila glij tak trda oblast. Zdaj je že dobri tresti lejt tudi pri nas Božič svejtek. Boute so pune cukrov pa kiča in že cejli december se na té račun na velko odavle. Ali je za tem samo pejnez, dūše pa nega. Vsakši den nam ponūjajo Miklavža, Božička in Dedka Mraza, tri dobre može, šteri nam prinašajo darila. V šolaj je ešče itak jelkovanje, po radijaj in televizijaj pa čūjemo ameriške božične noute, ne ka bi sploj štoj šče znati, ka te popevlejo. Glavno, ka je veselo pa ka vsakši dobi vsega dosta.

»Te je niša skrivnost bila, naigri si biu...«

Sto so bili v držini, ka je znananüvo advent v nji-gvi mlašeči lejtaj, sploj pa njej? O tejm je nam pripovejdala Jolika Pozvégh z Gore-njoga Senika.

» Moja mamá je doma bila, áta je delo v banji (rudniki) v Tatábányi. Un tam biu dosta, če kaj za svetke domau prišo ali pa če kakšo vekšo delo bilau. Z nami je živala moja stara mati, mi smo nji tak zvali, ka mati, tau so uni tak prosili, máma pa bila mamá. Ge tak

čütim, ka advent nika ščista ovak biu. Pri nas je advent tau biu, gda sam dekličina bila, ka kmica, čakali smo, gda svetlauba pride, gda se Jezuš narodi. Tau bola naša katoličanska vóra bila, mi smo düševno svetili. Zdaj za advent že vse gor okinčano, vse vöposvetnjeno, dačas pa ka pridemo do božiča, več nika nema tisto ceno. Ojdlj so k zordjenicam mamá pa moja stara mati, pa smo tak potüjma čakali doma, ka božič baude. Ge sam nir nej ojdla k zordjenicam pred šaulov, ne vejim, če so drugi mlajši ojdli, mogauče dvornicke. Pri nas tau bila navada vsakši mili večer cejlo leto, vseeno, če svetek biu ali nej, trbölo dojesti pa smo vsi na glas raužni vénec molili. Nej bilau taše, ka bi kaj nej vardjo ali če nas je več bilau, bi se smedjali. Ne vejim, če smo mi tak srmacke bili ali zakoj, ge se ranč adventoga vénca ne spomnim, gda sam ge dekličina bila. Zdaj je

v dosti mejstaj tak, ka na sve-ti post ali že en keden prvim krispan gorokinčajo, pri nas taše nej bilau. Pa tau ge zdaj

Jolika Pozvégh z dvema hčerkama Martino in Barbaro

eške tö tak čütim, ka tau aj bau 24. decembra vnoči, gda kauli pride tista vóra»
- *Ti si se fejs v vörnoj držini goraranila, kak dugo si leko tau zdržala, gda si že na svoje paté stanila?*

»Tak znaš, kak je mladina gé. Tau je te doma mujs bilau pa gda na svoje prideš, se postavláš. Nej, en cajt sam ge sploj nej, vejim, nej lepau, depa tau je istina gé. Tau lejta prinesejo, zdaj kak človik starejši grtüva, vse večkrat pa vse več tazmoli pa že vsakši den. Zdaj sam že tak gé, če vöostane, ka tazaspim ali kaj drugo je, té na drugi zranjek tisto zmolim, aj vö ne ostane. Ne vejim, kak tau gé, depa dostakrat sam si tak mislila, ka gda so kakšni problemi bili pa človik en Oče naš tazmolo, sam se nikak pomirila. Vejš, ka ti tau tö moram priznati, moje čeri so že dekle bile pa gnauk smo se en večer tö nika pripovejdale pa molitev tö naprej prišla, kak

sam ge sir mogla moliti, vi pa ne molite. Pa te moja menša čer Barbara djala: »Mama, kak leko taše povejš? Ge vsakši večer Boga molim». Pa tisto namé nika tak presenetilo, una moli, ge pa nej. Pa té sam nin tak začnila pa sam sir več vcuj vzela, za pokojne, te zdaj že vnuka mam, sir en Oče naš vcuj zmolim, aj ga skrb ma pa pomaga Baug. Pa tak té sir več. Dostakrat se tak zgodi, ka si misliš, prej kak tau baude, kak tau naredimo, pa té se tisto nika rejsan tak enostavno rejši, na leki skaus dé. Ranč ne vejš, kak tau, ka si dosta bola na veuki mislo. Tau molitev zatok venak gvüšno pomaga.«

- *Gnesden na prvo adventno nedelo vužgemo svejšo na adventnom venci.*

»Ja, mi tö mamó adventne venci, depa ge ti tak vöpo-vejm, namé tau tak fejs ne gene, meni tak fejs nej gé pomembno, venak zatok, ka smo tak gorrasli, ka smo nej meli. Pri nas je tau bilau pa tau gé, čakamo, ka se narodi Jezuš. Kak v cerkvi tö zato majo kmico, ne vužgejo gorposvejte, zato so zordjenice, ka so v kmici ta šli pa v kmici domau šli. Te smo se rejsan radüvali, gda smo v paunauči šli k meši. Sprvoga smo eš ke ranč svejče nej meli na krispani, po mojem sam ge že vejn v štrti klas v šaulo ojdla, gda sam ge oprvim svejče dobila na krispani. Prvan samo tjeuko, ka krispan biu. Sledi smo mi zatok že meli saloncuker, tisti konzum, tisto nej melo gorik čokoladnoga namaza, no, tisto tak veuko bilau. Po mojem sam že v višje razrede ojdla v šaulo, gda smo meli najprvin želes saloncuker. Pri nas so krispan na sveti večer goro-

kinčali, meni trbelo spat titi pa té, gda so me gonili, ka v paunauči k meši demo, té biu tam krispan, do tačas mi

Joli pred krispanom v Slovenskom daumi

ga Jezuš prineso. Tisto nika drugo bilau, tisti spomini, tisto vse tak lejpo se vidi tanazaj. Sir nikak tak čütim, aj bi tisti cajt nazaj prišo. Te je niša skrivnost bila, naigri si biu. Ali tisto kak veuko bilau, ka smo šli v paunauči k meši pa si tü ali tam vüdo, ka krispan svejti. Snejg je biu, vse škropitalo pod nogami, depa tisto nikak tak fajm bilau. Pa gda smo domau šli, puna puštija bila, tjeuk lüdi šlau. Pau vöre so sir prvim začnili paunaučnico zatoga volo, ka pevski zbor je vse té božične pesmi spejvo. Kak smo se paščili, tisto ne morem tapovödati! Nej tak bilau kak zdaj, ka že en mešec prva od radio-na do televizije vseposedik samo tau dé, tau poslušáš. Te so tam oprvim vnoči spejvali, ka »Z neba je prišo...«, pa slovenski. Tisto meni čisto nika drugo pomeni, gda slovenski spejavajo. Ge sam po mojem že 25-30 lejt stara bila, gda so pri nas vogrski

pop bili pa sam ge nej znala vogrski Oče naš moliti. Zato, gda ge slovenski čüjem molitve pa spejvanje, meni je té gé božič.«

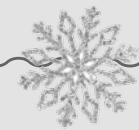
- *Tau tü kaže, ka ti na velko poštüješ, za istino čütiš svojo materno rejč.*

»Ja, ka tisto sam se navčila. Leko, ka ništerni tak držijo, ka človik zaostanjeni gé v tom. Eške gnesden »Angel čuvar«, ge tau samo slovenski znam moliti, če ge škem vogrski, te moram s knjig šteti. Ranč sam se sploj nej

stejla navčiti, tau tö istina.«
- *Ka pa gda si že mlajše mejla?*

»Gda so moji mlajši mali bili, tau sam ge sir držala, ka prva nigdar nej biu krispan, sir 24. vnoči. Znaš, kak so mlajši, gda tiste posvejte vidijo, te njim lampe oprejte ostaneu pa gledau. Ja, mlajši se radüjejo. Dačas, ka vördjau, dačas je ščista nika drugo gé. Pa ge gnesden tak držim, ka pri nas tisti dén post gé, pri nas nega ne vejim kakšne veuke večerdje, namé so tak včili, pri nas bilau tisto prausno gesti. Mesau smo sploj nej geli, depa ribe smo tö nej meli. Zdaj z moji-mi mlajšamé največkrat tak bilau pa tak gé, ali grbanjovo mlejšno župo küjam tisti den, ribe pa na oli krumple. Moj ata je pa prejk 25 lejt na tihinskom delo pa živo, gda un domau prišo, taši petek nej biu, ka bi un kaj meseno zo. Pri tom sam ge eške fejs daleč od njega.«

Klara Fodor

SIMBOLI BOŽIČA

Božič je eden naših najpomembnejših in najlepših praznikov. Ob tem prazniku kupimo bor ali smreko in jo okrasimo, le malo ljudi pa ve, da imajo okraski tudi simbolni pomen.

Božično drevo

Začnimo z božično jelko – njena zelena barva simbolizira upanje v novo življenje, njena spiralna razporeditev vej pa se zgleduje po spirali življenja. Za praznike se splača izbrati bor tako, da je spiralna struktura, ki jo tvorijo njegove veje, proporcionalna, brez preskokov in izpustov, vrh sega proti nebu, poleg tega pa je ta del vitalen in zdrav.

Okrogla oblika

Kroglice na drevesu simbolizirajo popolnost, naša Zemlja in drugi planeti so tudi sferični (sfera je umišljena krogla, na kateri so nebesna telesa). Sferične oblike, obešene na božično drevo, prav tako predstavljajo nebesna telesa na spirali Rimske ceste. Okraski

so večinoma iz stekla, zato so krhki, a so eden najpomembnejših elementov božičnega drevesca.

Zvezde

Obešanje Davidove zvezde na božično drevo postaja vse pogostejše, saj je zvezda takšne oblike vzhodnim modrecem prinesla novico o rojstvu Odrešenika. Vrhnji okras na božičnem drevesu simbolizira Jezusa, odrešenika, vnebovztega človeka, ki je dosegel vrh.

Jabolka in orehi

Jabolko, privezano na božično

drevo, nas spominja na izvirni greh, na pridobivanje znanja, oreh pa je znan kot simbol modrosti. Majhen oreh ima vzorec, ki je primerljiv s človeškimi možgani, v njegovem jedru pa se skriva potencial ogromnega drevesa – vendar to drevo potrebuje veliko časa, da zraste. Zato oreh simbolizira vero v prihodnji rod, zlato oreh in zlato jabolko pa bleščečo modrost.

Girlande

Girlande na božičnem drevesu prepletajo drevo življenja, tako kot kača. Te girlande nas spominjajo na izvirni greh. Kača se pojavlja tudi na drevesu življenja v svetopisemski

zgodbi o stvarjenju kot zapeljevalec. Bil je tisti, ki je ljudem dal znanje in jih spravil na spiralo življenja, zaradi njega sta bila Adam in Eva izgnana iz raja.

Sveča

Sveča simbolizira prihod svetlobe, rojstvo Sina. Simbolna pa ni samo sveča, ampak tudi vrsta sveče. Božične lučke imajo tri ravnine – vosek, stenj in plamen, tako kot so na treh ravninah telo, duša in um.

Prskalice

Miniatura imitacija betlehemske zvezde. Svetla zvezda, ki je pokazala Odrešenikovo rojstno mesto, je simbol, ki pooseblja upanje in dobre novice. Drobne zvezdice iskric oživljajo to upanje in vedrino.

Sladkorna palica

Božične sladkorne palice postajajo vse bolj priljubljene tudi pri nas. Ta poslastica je povezana s pastirsko palico. Rojstvo Jezusa, ki ga pogosto imenujejo dobri pastir, je pomenilo način, kako najti izgubljeno ovco. Rdeča črta predstavlja kri, Kristusovo daritev, bela pa njegovo čistost.

Pripravila:

Nikoletta Vajda-Nagy

Lončarska vasi Filovci

Filovčani so bili znani po črnih lončarskih izdelkih

Lončarska vas Filovci je muzej na prostem, kjer družina Bojnec ohranja tradicijo lončarstva, po katerem je bila ta vas nekoč znana daleč naokrog. Obiskovalcem od dnevi odprtih vrat, skupinam pa tudi po dogovoru, predstavljajo zgodovino lončarstva in ročno izdelovanje izdelkov na lončarskem vretenu. Grega Bojnec, ki je tretja generacija lončarjev v družini, je povedal, da sta izdelovala

Grega Bojnec predstavlja, kako nastajajo lončarski izdelki na lončarskem kolovratu

lončarske izdelke oče Alojz in dedek Alojz: »V lončarski vasi sta dve »cimprani«, s slamo kriti hiši. Veni je muzej lončarstva, kjer so na ogled izdelki filovskih lončarjev, ki jih je bilo po pisnih virih več kot osemdeset. V zgradbi je urejen bivanjski prostor s starim pohištvom, v njej je tudi črna kuhinja. Drugo »cimprano« hišo pa bomo obnovili in bo namenjena tradicionalni kulinariki. V njej je tudi krušna peč.« Muzej na prostem tako povezuje lončar-

V muzeju na prostem sta dve »cimprani«, s slamo kriti hiši

stvo s tradicionalno arhitekturo in kulinariko. V zgradbi ob »cimpračah« je prodajalna, v kateri so tako tradicionalni kot tudi sodobnejši lončarski izdelki. Na starem gumnu je na ogled kopasta peč, kakršno so nekoč uporabljali filovski lončarji za izdelavo značilnih črnih lončarskih izdelkov.

Filovski lončarji so bili znani po kakovostnih izdelkih, narejenih tako, kot so jih izdelovale prejšnje generacije. Postopek izdelave črne lončevine je bil precej zahteven, potrebnega je bilo veliko znanja in izkušenj. Lončevina ni bila črna zaradi dima, kot bi mnogi pomislili, ampak zaradi kemijske reakcije, zaradi katere nastane črna barva. Filovski lončarji so izdelke prodajali doma, ali pa jih vozili na sejme. Nad njihovimi in izdelki lončarjev iz okolice je bil navdušen tudi arhitekt Jože Plečnik in jih je mojstrsko vključil v cerkev Gospodovega vnebohoda v Bogojini.

Besedilo in fotografiji Jože Gabor

SPORED SLOVENSkih TELEVIZIJSKIH PROGRAMOV

**OD 23. DECEMBRA
DO 29. DECEMBRA**

PETEK, 23.12.2022, I. spored TVS

6:20 Odmevi, 7:00 Dobro jutro, Poročila, 10:05 V vrtincu ljubezni, 11:00 Vem! 11:40 TV-izložba, 11:55 Tarča, 13:00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13:25 Raj – neukročeni planet: Galapaški otoki – začarano otočje, 14:30 Prislunhimo tišini, 14:45 TV-izložba, 15:00 Mostovi – Hidak, 15:30 Mili in Moli, risanka, 15:45 Mulčki, risanka, 15:55 Osvežilna fronta, 16:20 Infodrom, 16:35 TV-izložba, 17:00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17:20 Ah, ta leta! 17:50 Družina Jazbečjak, risanka, 18:05 Šef doma z Mašo in Petro, 18:20 Vem! 18:57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Kultura, Vreme, 20:00 Državna proslava ob dnevu samostojnosti in enotnosti, 21:00 V petek zvečer, 22:00 Odmevi, Šport, 22:45 Kinoteka: Stopnišče do raja, 0:30 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0:55 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Kultura, Vreme, 1:50 Napovedujemo

PETEK, 23.12.2022, II. spored TVS

6:00 Napovedujemo, 9:45 Videotrak, 11:00 Dobro jutro, 13:50 Šef doma, 14:20 O živalih in ljudeh, 14:50 Na vrtu, 15:30 Ugriznimo znanost, 16:10 Med Muro in Rabo, 17:10 Znova uzreti zvezde, 19:00 Kako smo dobili Božička, 19:55 Panorama, 20:15 Gospodarstvo, 20:35 Magnet, 20:50 Posebni, 22:50 Cankar, 0:30 Videonoč

SOBOTA, 24.12.2022, I. spored TVS

6:20 Odmevi, 7:00 Otroški program, 9:35 Male sive celice, 10:25 Infodrom, 10:40 Skoraj nikoli, 11:15 TV-izložba, 11:40 Ah, ta leta! 12:15 Duhovni utrip: Sveta noč, 12:30 Ozare, 12:35 Kaj govoriš? = So vakeres? 13:00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13:25 O živalih in ljudeh, 13:55 TV-izložba, 14:15 Podjetno naprej: Misija Mlada kohezija / Aleš Erman, izdelovalec glasbil, 14:50 Prislunhimo tišini, 15:05 TV-izložba, 15:30 Rojaki, 15:55 Ambienti, 16:30 Na vrtu, 17:00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17:20 Pujsa Pepa, risanka, 17:30 Sobotno popoldne, 18:57 Dnevnik, Slovenska kronika, Utrip, Šport, Vreme, 20:00 Božična noč, 22:00 Božič z Andréjem Rieujem, 23:30 Božična noč, 23:45 Polnočnica, prenos iz celjske stolnice, 1:10 Zamrznjeni v ljubezni, 2:35 Dnevnik Slovencev v Italiji, 3:00 Dnevnik, Slovenska kronika, Utrip, Šport, Vreme, 3:55 Napovedujemo

SOBOTA, 24.12.2022, II. spored TVS

6:00 Napovedujemo, 7:00 Najboljše jutro, 9:00 Spomini: Karolina Zrim in Mercedes Vukan, 11:10 Sinovi burje – Zgodba o vrnitvi kraškega ovčarja na mejo med človeka in volka, 12:20 Avtomobilnost, 13:10 Nazaj k nedolžnosti, 14:00 Čarobna zima v Mumindolu, 15:20 Pozabljeni božič, 16:45 Radost ljubezni, 18:00 Festival narodno zabavne glasbe Števerjan 2022, 19:15 Dunajska božična peka: Sladka tradicija nekoč in danes, 20:05 Pravzaprav ljubezen, 22:25 Vatikan: kako so gradili sveto mesto, 23:25 Božična pogodba, 0:55 Videonoč

NEDELJA, 25.12.2022, I. spored TVS

7:00 Otroški program, 10:00 Evangeličansko božično bogoslužje, 10:55 Angelov dotik, 11:20 Obzorja duha, 11:55 Urbi et orbi: Papeževa božična poslanica, 12:25 Božič v Plečnikovi cerkvi, 13:00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13:25 V petek zvečer, 14:30 Babetina gostija, 16:20 Kraljica miru, 17:00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17:20 Obdarovanje izpod neba, 17:45 Božični koncert z Nušo Derenda in Simfoniki RTV Slovenija, 18:57 Dnevnik, Slovenska kronika, Zrcalo tedna, Šport, Vreme, 20:05 Heidi, 22:00 Poročila, Šport, Vreme, 22:30 Slovenija – utrip divjine, 23:20 Božični koncert Konservatorija za glasbo in balet Ljubljana, 0:00 Letni časi – Zima, Mate Bekavac, Nuška Drašček, jazz trio in go-

dalni orkester (B. Manilow), 0:05 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0:35 Dnevnik, Slovenska kronika, Zrcalo tedna, Šport, Vreme, 1:25 Napovedujemo

NEDELJA, 25.12.2022, II. spored TVS

6:00 Napovedujemo, 7:00 Duhovni utrip, 7:15 Ugriznimo znanost, 7:40 Glasbena matineja: Božična nostalgija Slovenskih filharmonikov, 9:30 Čez planke: S Simfoničnim orkestrom RTV Slovenija v Južni Ameriki, 10:50 Košarkar naj bo, 12:30 Ljudje in zemlja, 13:40 Ambienti, 14:10 Čarobni štirje – naši letni časi, 15:40 P. I. Čajkovski in Y. Vamos: Hrestač – Božična zgodba, 17:50 Dežurni zdravnik, 19:30 Človek, kam greš? 20:00 Morske duše, 21:00 Žrebanje Lota, 21:15 Jonas Kaufmann – božič je! 22:40 Biblija: Samson in Dalila, 0:10 Videonoč

PONEDELJEK, 26.12.2022, I. spored TVS

6:25 Utrip, Zrcalo tedna, 7:00 Dobro jutro, 9:00 Otroški program, 11:20 Vem! 12:00 V vrtincu ljubezni, 13:00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13:25 Zeleni planet: Puščave, 14:25 S-prehodi: Kulturno društvo Planika iz Kanalske doline, 15:00 Koyaa – Lajf je čist odbit! 15:05 Zvitorepec, risanka, 15:15 Košarkar naj bo 2, 16:35 TV-izložba, 17:00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17:20 Slovenski likovni simboli, 17:50 Zvit in Zaja: Božič, 18:05 Šef doma z Mašo in Petro, 18:20 Vem! 18:57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Kultura, Vreme, 20:00 Pot domov, 21:30 Ob 150-letnici rojstva Jožeta Plečnika: Slovenski oktet, 21:40 Poročila, Šport, Vreme, 22:15 Umetni raj, 22:50 Glasbeni večer: Carmen manet, Magnificat (K. A. Arnesen), 23:40 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0:05 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Kultura, Vreme, 1:00 Napovedujemo

PONEDELJEK, 26.12.2022, II. spored TVS

6:00 Napovedujemo, 7:15 Videotrak, 8:30 Obzorja duha, 9:00 Prislunhimo tišini, 9:15 Dobro jutro, 11:10 Šef doma, 11:45 Slovenija – utrip divjine, 12:30 Državna proslava ob dnevu samostojnosti in enotnosti, 13:45 Sobotno popoldne, 15:10 Ljudje in zemlja, 16:00 Državnik z nasmehom zgodovine, 17:10 Prodajalka, 19:00 Gozd bratov Grimm: kako se rodijo pravljice, 19:55 Panorama, 20:15 Črna kronika, 20:35 Magnet, 20:50 Slavnostna akademija ob 130. obletnici Hermana Potočnika Noordunga – Sporočila za Zemljo, 22:15 Biblija: Samson in Dalila, 23:45 Oblak, 23:55 Videonoč

TOREK, 27.12.2022, I. spored

7:00 Dobro jutro, Poročila, 9:05 Otroški program, 10:00 Coppelia, 11:20 Vem! 12:00 V vrtincu ljubezni, 13:00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13:25 Snežne živali, 14:30 Duhovni utrip: Sveta noč, 14:45 TV-izložba, 15:00 Potepanja – Barangolások, 15:30 Mulčki, risanka, 15:35 Ribič Pepe rešuje božič, 16:05 Firbcologi: O Božičkih, oblekah in starih fotografijah, 16:35 TV-izložba, 17:00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17:20 Alpe-Donava-Jadran, 17:50 Niki Vrum, risanka, 18:05 Šef doma z Mašo in Petro, 18:20 Vem! 18:57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Kultura, Vreme, 20:00 Vsa bitja, majhna in velika, 20:55 Stoletje Sovjetske zveze, 22:00 Odmevi, Šport, 22:45 Spomini: Karolina Zrim in Mercedes Vukan, 0:40 Dnevnik Slovencev v Italiji, 1:05 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Kultura, Vreme, 2:00 Napovedujemo

TOREK, 27.12.2022, II. spored

6:00 Napovedujemo, 8:00 Videotrak, 9:10 Šef doma, 9:50 Alpsko smučanje (Ž): Veleslalom, 1. vožnja, svetovni pokal, 11:00 Dobro jutro, 12:55 Alpsko smučanje (Ž): Veleslalom, 2. vožnja, svetovni pokal, 14:05 Čez planke: Rodos, 15:00 Umetni raj, 15:50 Avtomobilnost,

16:30 Alpsko smučanje (Ž): Veleslalom, svetovni pokal, 17:55 Ob 100-letnici rojstva Uroša Kreka: Magna Vita, portret skladatelja Uroša Kreka, 18:55 Morske duše, 19:55 Panorama, 20:15 Koda, 20:35 Magnet, 20:50 Na begu, 22:40 Kaj govoriš? = So vakeres? 23:10 Kinoteka: Človečnost in papirnati baloni, 0:35 Videonoč

SREDA, 28.12.2022, I. spored TVS

6:20 Odmevi, 7:00 Dobro jutro, Poročila, 9:40 Bog, velik bedak si, 11:20 Vem! 12:00 V vrtincu ljubezni, 13:00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13:25 Vsa bitja, majhna in velika, 14:20 Osmi dan, 14:55 Rojaki, 15:20 Mostovi – Hidak, 16:00 Male sive celice, 17:00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17:20 Mestne promenade: Koper, 17:50 Kumijine živalske zgodbe, risanka, 17:55 Knjižni molj: Umetnost, 18:05 Šef doma z Mašo in Petro, 18:20 Vem! 18:57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Kultura, Vreme, 20:05 Film tedna: Izogibaj se očarljivcem, 22:00 Odmevi, Šport, 22:40 Profil, 23:30 Mestne promenade: Koper, 0:00 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0:25 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Kultura, Vreme, 1:20 Napovedujemo

SREDA, 28.12.2022, II. spored TVS

6:00 Napovedujemo, 8:00 Videotrak, 9:10 Šef doma, 9:50 Alpsko smučanje (Ž): Veleslalom, 1. vožnja, svetovni pokal, 11:25 Alpsko smučanje (M): Smuk, svetovni pokal, 12:50 Alpsko smučanje (Ž): Veleslalom, 2. vožnja, svetovni pokal, 14:05 Nordijsko smučanje (Ž): Silvestrska skakalna turneja, svetovni pokal, 16:20 Nordijsko smučanje (M): Novoletna skakalna turneja, kvalifikacije, svetovni pokal, 18:10 Božična nostalgija s Škofijsko klasično gimnazijo: Sv. Hildegarda iz Bingna, Ljubezen preplavlja vse, 19:20 Ambienti, 19:55 Panorama, 20:15 Zdravje, 20:35 Magnet, 20:50 Žrebanje Lota, 21:00 Živalski karneval, skladba pripoveduje, 22:00 Zločin brez krivde: primer Collini, 0:00 Videonoč

ČETRTEK, 29.12.2022, I. spored TVS

6:20 Odmevi, 7:00 Dobro jutro, Poročila, 9:05 Otroški program, 11:20 Vem! 12:00 V vrtincu ljubezni, 13:00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13:25 Gozd bratov Grimm: kako se rodijo pravljice, 14:30 TV-izložba, 14:45 Slovenski utrinki, 15:10 Pod drobnogledom – Nagyító alatt, 15:40 Mulčki, risanka, 15:50 Pravljica o zlati uri, 16:30 Športniki, 16:35 TV-izložba, 17:00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17:20 Ugriznimo znanost, 17:50 Niki Vrum, risanka, 18:05 Šef doma z Mašo in Petro, 18:20 Vem! 18:57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Kultura, Vreme, 20:00 Pogovor s predsednico države, 21:00 Zeleni planet: Puščave, 22:00 Odmevi, Šport, 22:40 Osmi dan, 23:20 Dediščina Evrope: Osebna zgodovina Davida Copperfielda, 1:15 Ugriznimo znanost, 1:40 Dnevnik Slovencev v Italiji, 2:05 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Kultura, Vreme, 3:00 Napovedujemo

ČETRTEK, 29.12.2022, II. spored TVS

6:00 Napovedujemo, 7:30 Videotrak, 8:30 Mestne promenade: Koper, 9:10 Dobro jutro, 11:00 Šef doma, 11:25 Alpsko smučanje (M): Superveleslalom, svetovni pokal, 12:50 Nordijsko smučanje (Ž): Silvestrska skakalna turneja, svetovni pokal, 14:50 Alpsko smučanje (Ž): Slalom, 1. vožnja, svetovni pokal, 16:20 Nordijsko smučanje (M): Novoletna skakalna turneja, svetovni pokal, 18:20 Alpsko smučanje (Ž): Slalom, 2. vožnja, svetovni pokal, 19:55 Panorama, 20:15 Znanost in tehnologija, 20:35 Magnet, 20:50 Avtomobilnost, 21:20 Ambienti, 21:50 Slovenska jazz scena: Koncert ob 50-letnici delovanja New Swing Quarteta, 22:45 Večeri v dvorani Monumental: Michael Olivera in Cuban Jazz Syndicate, 0:05 Videonoč

DRŽAVNO NAGRADO »ZA NARODNOSTI« PREJELA MARIJANA SUKIČ

Najvišjo državno nagrado, ki jo podeljuje vlada Madžarske za izjemne dosežke na narodnostnem področju, izročajo vsako leto okrog dneva narodnosti (18. december - leta 1992 je skupščina Združenih narodov na ta dan sprejela konvencijo o zaščiti pravic narodnih in etničnih manjšin). Letošnja podelitev je potekala 16. decembra v Bolgarskem kulturnem centru v Budimpešti, nagrade sta podelila državni sekretar za cerkvene in narodnostne zadeve Miklós Soltész in državni sekretar, pristojen za socialne zadeve Attila Fülöp.

Nekdanjo, dolgoletno urednico časopisa Porabje Marijano Sukič je za nagrado predlagala Državna slovenska samouprava. Na podelitev sta jo pospremila predsednik DSS Karel Holec in predsednica ZSM Andrea Kovács. Proslave sta se udeležila tudi veleposlanik RS v Budimpešti dr. Marjan Cencen in slovenska zagovornica Erika Köleš Kiss.

(Več o tem v naši naslednji številki.)

mn

Skupina Drštva porabski slovenski penzionistov Rozmarin dela že več lejt. Pevke in pevci so leta 2022 dobili nauvo obleko. Pri nabavi

KÉSZÜLT MAGYARORSZÁG
KORMÁNYÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL

2022

moški in ženski gvantov je finančno pomagó vogrski rosag prejK Sklada Gábor Bethlen. Lepo se zavalimo za finančno pomauč.

*Marijana Fodor
predsednica Drštva*

Porabje

TEDNIK
SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Izhaja vsak četrtek
Založnik:
Zveza Slovencev na Madžarskem
Za založnika:
Andrea Kovács

Glavna in odgovorna urednica
Nikoletta Vajda-Nagy
Naslov založnika in uredništva:
H-9970 Monošter,
Gárdonyi G. ul. 1.;
tel.: 94/380-767;
e-mail: porabje@gmail.com
ISSN 1218-7062

Tisk:
TISKARNA DIGITALNI TISK D.O.O.
Lendavska 1; 9000 Murska Sobota; Slovenija

Časopis podpirajo: Državna slovenska samouprava,
Urad predsednika vlade, oddelek za narodnosti,
Zveza Slovencev na Madžarskem in Urad vlade RS
za Slovence v zamejstvu in po svetu.
Naročnina: za Madžarsko letno 2.600 HUF, za
Slovenijo 22 EUR. Za ostale države 52 EUR
ali 52 USD.

Številka bančnega računa: HU75
11747068 20019127 00000000,
SWIFT koda: OTPVHUHB